28- KASÂME, MUHAKIBLER, KISAS VE DIYETLER BAHSI
1- Kasame Babi
Hadis-i Seriften Çikarilan Hükümler:
2- Muhariblerle Mürtedlerin Hükmü Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
3- Tasla ve Diger Keskin ve Agir Seylerle Vuku' Bulan Ölümde Kisasin Sübutu; Kadin Öldürmesi Sebebi Île Erkegin Öldürülmesi Babi
Hadisi Serifden Asagidaki Faideler Çikabilmistir:
4- Insanin Kendine veya Bir Uzvuna Saldiran Kimseyi, Saldirilan Defeder de Öldürür veya Bir Uzvunu Telef Ederse -Ödemesi Icab Etmeyecegi Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
5- Dislerde ve Dis Hükmünde Olan Seylerde Kisasin Îsbati Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
6- Müslümanin Kanini Mubah Kilan Seyler Babi
7- Ölümü Îcad Eden Kimsenin Günahini Beyan Babi
8- Kan Dökmek Sebebiyile Âhirette Verilecek Ceza ve Kiyamet Gününde Insanlar Arasinda Görülecek Ilk Davanin Bu Olusu Babi
9- Kan, Irz ve Mallarin Agir Sekilde Haram Kilindigini Beyan Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
10- Katli Ikrarin Sahih Olusu; Öldürülenin Velisine Kisas Îmkani Verilmesi ve Ondan Afv Istemenin Müstehab Olusu Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
11- Ceninin Diyeti ve Hataen Katille Sibhi Amdde Caninin Âkilesine Diyetin Vücübu Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

28- KASÂME, MUHAKIBLER, KISAS VE DIYETLER BAHSI

1- Kasame Babi

Kasâme: Yeminlere verilen isimdir. Ezherî'ye göre yemîn eden velîlerin ismidir. îbni Seyyide: Kasâme, bir seye yemin eden yahut sehâdette bulunan cemaattir. Kasâme yemini bu cemaate nisbet edilmis; sonra bizzat yeminlere Kasâme adi verilmistir.» diyor.

1- (1669) Bize Knteybe b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, Yahya'dan —ki Ibni Saîd'dir— o da Büseyr b. Yesâr'dan, o da Sehl b. Eb! Hasme'den (Yahya: Zannederim bir de Râfi' b. Hadîc'den naklen dedi, demis) rivayet etti ki, Sehl ile Râfi' sunu söylemisler:
Abdullah b. Sehl b. Zeyd ile Muhayyisa b. Mes'ûd b. Zeyd sefere çiktilar. Hayber'e vardiklarinda oradaki bazi seylerin içinde ayrildilar. Sonra Muhayyisa ansizin Abdullah b. Sehl'i maktul olarak buldu ve onu defnetti. Bundan sonra Huveyyisa b. Mes'ûd ve Abdurrahmân b. Sehl Ile birlikte TLesûW\\ah (SaUaUahü A levhi ve Selleni)'e geldi. Bu Abdurrahmân cemaatin en küçügü idi. Abdurrahmân iki arkadasindan önce konusmaga davrandi. Fakat Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Büyük fani!» (Yâni yasça senden büyügüne riâyet et!) buyurdu. O da sustu; ve arkadaslari konustular. O da onlarla birlikte konustu. Re-sMüüah (Salalltihü Alevhi veScltem)'e Abdullah b. Senlin öldürüldügünü anlattilar. Bunun üzerine onlara:
«Elli yemîn verebilir misiniz ki, arkadasinizi (yahut katilinizi) hak edesiniz?» buyurdu. Onlar:
— Görmedigimiz hâlde nasil yemîn ederiz! dediler.

«tüyle ise yahudiler sizi elli yeminle tebrie etsinler mi?» buyurdu.
— Kâfir bir kavmin yeminlerini biz nasil kabul edelim! dediler. Resûlflllah iSailallahIi Aleyhi ve Selemi bunu görünce onun diyetini kendisi verdi.

2- (...) Bana Ubeydullah b. Ömer El-Kavârîr! de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd b. Zeyd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Sa-id, Büseyr b. Yesâr'dan [1], o da Sehl b. Ebî Hasme ile Râfi' b. Hadîc'-den naklen rivayet etti ki, Muhayyisa b. Mes'ûd ile Abdullah b. Sehl Hayber tarafina dogru gitmisler ve hurmalikta ayrilmislar. Az sonra Abdullah b. Sehl Öldürülmüs. Onlar yahudileri itham etmisler. Derken (ölenin) kardesi Abdur rahman'la amcasinin iki oglu Huveyyisa ve Muheyyisa Peygamber (SallaUahii Aleyhi ve Sellem)'e gelmisler. Abdurrahman onlardan daha küçük oldugu halde kardesinin basma gelen musibet hususunda konusmus. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Büyügü büyük bil!» Yahut «Büyük olan söze baslasin!» buyurmuslar; ve Huveyyisa ile Muheyyisa arkadaslarinin musibeti hakkinda konusmuslar.
Resûlüllah (Sallallchü Aleyhi ve Sellem)» :
«Sizden elli kisi, onlardan bir adam aleyhine yemîn eder; ve adam tamami ile size verilir.» buyurmus. Onlar:
— Görmedigimiz bir is!.. Nasil yemîn ederiz!., demisler.
«öyle ise yahudiler sizi kendilerinden elli kisinin yeminleri ile tebrie ederler.» buyurmus.
— Yâ Resûlâllah, bunlar kâfir bir kavimdir... demisler.
Râvi diyor ki: Artik Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun diyetini kendinden verdi.
Sehl sunu söylemis: «Sonra bir gün onlarm deve agilma girdim de o develerden bir disi deve ayagi ile beni bir tepti!..»
Hammâd, bunu, yahut bunun benzerini söylemistir.

(...) Bize yine Kavârîrî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Bisr b. Mufed-dal rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Saîd, Büseyr b. Yesâr'dan, o da Sehl b. Ebî Hasme'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den naklen bunun benzerini rivayet etti.
Sehl, hadisinde: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi' ve Sellem) onun diyetini kendinden verdi.» demis; «Beni bir disi deve tepdi.» cümlesini söylememistir.

(...) Bize Amru'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân b. Uyeyne rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. El-Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki): Biie Ab-dülvehhâb (yâni Sekafl) rivayet etti. Bu râvilerin hepsi Yahya b. Saîd'-den, o da Büseyr b. Yesâr'dan, o da Sehl b. Ebî Hasme'den, yukarikilerin hadtsI gibi rivayette bulunmuslardir.

3- (...) Bize Abdullah b. Mesleme b. Ka'radb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süleyman b. Bilâl, Yahya b. Saîd'den, o da Büseyr b. Yesâr'dan naklen rivayet etti ki, Abdullah b. Sehl b. Zeyd ile Muheyyisa b. Mes'ûd b. Zeyd —ki ikisi de evvelâ Ensar'dan sonra Benî Hâdisedendirler— Resûlül-lah (SaUaÜahit AleyM veSellem) i&mamnfa Hayl O zaman Hayber bans hâlinde olup ahâlisi yahudüermis. Doslu-a "tarifelim görmek üzere birbirlerinden ayrilmislar. Az sonra Abdullah b. Sehl öldürülmüs; ve bir kuyuda ölü olarak bulunmus. Arkadasi onu defnetmis. Sonra Medine'ye gelmis. Müteakiben maktulün kardesi Abdurrahmân b. Sehl, Muheyyisa ve Huveyyisa gidip HesMiülab(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)f9, Abdullah'in basina geleni ve Öldürüldügü yeri anlatmislar.
Büseyr —ki Resû\ul\ah(SalialU:hü Aleyhi ve SeHemi'm ashabina yetisenlerden rivayet eden odur— onlara söyle buyurdugunu söylemistir:
«Elli adede yemîn verir; katilinizi (yahut arkadasinizi) hak edersiniz.»
Onlar: Yâ Resûlâllah, ne orada bulunduk, ne de gördük!» demisler.

Büseyr sunu da söylemistir: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Öyle ise yahudiler sizi elli kisi Ile tebrie ederler!» buyurmus.
Fakat onlar:
— Yâ Resûlâllah, kâfir bir kavmin yeminlerini biz nasil kabul ederiz! demisler.
Büseyr bunun üzerine Resûlüllah (SalîalUthü Aleyhi ve Sellem)in onan diyetini kendinden verdigini söylemistir.

4- (...) Bize Yahya b. Yahya da rivayet etti. iDedi klj : Bize Htt-seym, Yahya b. Saîd'den, o da Büseyr b. Yesâr'dan naklen haber verdi ki, EnsâVdan Benî Harise kabilesinden Abdullah b. Sehl b. Zeyd denilen bir zât, Muheyyîsa b. Mes'ûd b. Zeyd nâmi verilen amcan oglu ile birlikte gitmisler...»
Bâvi hadisi «Ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun diyetini kendinden verdi.» cümlesine kadar, Leysin hadisi gibi rivayet etmistir. Yahya (Dedi ki) : Bana Büseyr b. Yesâr da rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Sehl b. Ebî Hasme haber, verdi. (Dedi ki) : «Gerçekten beni o diyet develerinden bir deve agilda tepti.»

5- (...) Bize Muhammed b. Abdillâh b. NÜmeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Saîd b. Ubeyd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Büseyr b. Yesâr El-Ensâri, Sehl b. Ebî Hasmete'l-Ensârf-den naklen rivayet etti, ki ona: Kendilerinden birkaç kisinin Hayber'e gittiklerini, orada birbirlerinden ayrildiklarini, kendilerinden birini Ölü olarak bulduklarini haber vermis... ve hadisi nakletmistir. O bu hadiste sunu da söylemistir:
ResÛlüllah(Sallallahu Alevhi ve Sellem), onun kanini heder etmeyi dogru bulmadi da ona diyet olarak sadaka develerinden yüz deve verdi.

6- (...) Bana tshâk b. Mansûr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Bisr b. Ömer haber verdi. (Dedi ki) : Mâlik b. Enes'i söyle derken isittim: Bana Ebû Leylâ Abdullah b. Abdirahmân b. Sehl, Sehl b. Ebî Hasme'den naklen rivayet etti. Sehl de kavminin büyüklerinden ma'dûd bazi zevattan naklen ona haber vermis ki, Abdullah b. Seh! ile Muhayyisa baslarina gelen bir sikintidan dolayi Hayber'e çikmislar. Az sonra Muhayyisa gelerek Abdullah b. SenTin öldürüldügünü ve bir koyuya veya bir çukura atildigini haber vermis. Arka çigin dan yahudilere giderek: Vallahi onu siz öldürdünüz! demis. Yahudiler:
— Vallahi onu biz öldürmedik! demisler. Sonra dönüp kavminin yanina gelmis. Bunu onlara da anlatmis. Bilâhare kendinden büyük olan kardesi Huveyyisa ve Abdurrahmân b. Sehl ile birlikte gelmisler. Mu-hayyisa konusmaga davranmis. Hayber'de bulunan da o imis. Fakat Re-sûlüllah (Saiiatkihü Aleyhi ve Seüem)—yasi kasdederek— Muhay yisa'ya:
«Büyült, büyült!» buyurmus. Bunun üzerine Huveyyisa konusmus. Sonra Muhayyisa konusmus. Resûlüllah (Sailaliahü Aleyhi ve Sellem) ;
«Yâ arkadasinizin diyetini verirler yahut harbe hazir olduklarini bize bildirirler» buyurmus. Resûlüllah (Sailaliahü Aleyhi ve Sellem)bu hususta onlara mektup da yazmis. Yahudiler: «Vallahi onu biz öldürmedik!» diye cevap yazmislar. Bunun üzerine Kesû\id\ah(Sattallahü Aleyhi ve SeUem) Huveyyisa, Muhayyisa ve Abdurrahman'a:
«Yemîn verir de arkadasinizin kanini hak eder misiniz?» diye sormus.
— Hayir! demisler.
«Yahudiler size yemîn etsinler mi?» buyurmus.
— Onlar müslüman degildir! demisler. Artik Resûlüllah (SaUalIah'ü Aleyhi ve Sellem) de onun diyetini kendinden vermis; ve onlara yüz disi deve göndererek tâ evlerine kadar götürülmüs.
Sehl de: «Gerçekten beni onlardan kizil bir disi deve tepdi.» demis. Bu hadîsi Buhâri «Edeb» bahsinde, bir kismini da «Sulh»da tahrîc etmistir.
Bâzi cümlelerin izahi:
Resüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gelen üç kisilik cemaatin içinde yasça en küçükleri oldugu halde evvelâ

söze baslayan Abdurrahmân (Radiyallahu anh) öldürülen Abdullah 'in kardesidir. Huveyyisa ile Muhayyisa ise bunlarin amcasi ogullaridir. Burada hak sahibi Hz. Abdurrahmân oldugu halde Resûlüllah (Sailaliahü Aleyhi ve Seitem/in onu dinlemeyip yasça en büyük olan Huveyyisa'yi konusturmasi, vak'ayi güzelce anlayip dinlemek içindir; nitekim mesele anlasildiktan sonra hak sahibi Abdurrahmân *i da dinlemistir.

«Kili yemîn verebilir misiniz ki, arkadasinizi (yahut katilinizi) hak edesiniz?» cümlesindeki arkadastan murâd maktuldür. Burada Resûlüllah (Saltaliahü Aleyhi ve Seilem)in katili mi yoksa maktulü mü hak edesiniz bu-yurdugunda râvi sek etmistir. Hak etmekten maksat: Haklarinin sabit olmasidir.

«öyle ise yahudîler sizi elli yeminle tebrie etsinler mi?» cümlesinin mânâsi; Yahudilerden elli kisi yemin vererek sizin dâvaniza karsi berâet etsinler mi? demektir. Ulemâdan bâzilarina göre bu cümle: Yahudiler yemin ederek sizi yeminden kurtarsinlar mi? mânâsina gelir ki; yemin ederlerse dâva biter; aleyhlerine bir hüküm sabit olmaz; siz de yeminden kurtulmus olursunuz, demektir. -Yahud» kelimesi kabile ismi oldugu için tenvînsiz okunmustur; gayr-i münsariftir.

«Ve adam tamami ile size verilir.» cümlesinden murâd: Hiç bir nok-. sansiz size teslim edilir... demektir. «Rumme» aslinda: Kaçmasin diye hayvani bagladiklari iptir. Vaktiyle bir adam bir deve satmis. Devenin boynunda ip varmis. Alici: «Deveyi ipi ile ver?» demis. Bilâhare bu söz darb-i mesel gibi kalmis ve tastamam, noksansiz mânâsinda kullanilmistir.

Hadîsin besinci rivâyetindeki: «Ona diyet olarak sadaka develerinden yüz deve verdi.» cümlesi ulemâdan bâzilarina göre, râvilerin hatasidir. Çünkü farz olan sadaka yâni zekât, böyle bir yere sarf edilemez. Zekâtin verilecegi yerleri Cenâb-i Hak bildirmistir. Sâfiî1er'den Ebû Ishâk E1 - Mervezî , bu hadîsin zahirî ile istidlal ederek zekât develerinden diyet verilebilecegin kail olmussa da cumhûr-u ulemaya göre bu dogru degildir. Resulüllah (Sallat lahü Aleyhi ve Seltem) o yüz deveyi, zekât olarak verilen fakirlerden satin almis da vermistir. Nevevî : Muhtâr olan kavil, hikâye ettigimiz cumhur kavlidir ki, o da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel lemsin bu develeri sadaka develerinden satin almis olmasidir.» diyor.

Develerin kiymetini sirf kendi maundan yahut Beytülmalden vermis olmasi mümkindir. Davacilarin hakki henüz sabit olmamisken Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in diyeti kendinden vermesi, nizâi ortadan kaldirmak ve davacilarin gönlünü almak içindir hükmü —yeminin davaciya verdirilmesi ciheti ile— sair dâvalara muhaliftir. Kasâme icmâ-i ümmet ve burada görülen hadîslerle mesru' olmustur.

Kaadî Iyâz'in beyânina göre kasâme hadîsi seriatin temellerinden bir temel, «hMmin kaidelerinden bir kaide ve kullarin maslahatlari rükünlerinden bir rükündür. Sahabe ve tabiînin bütün ulemâsi ile onlardan sonra gelen Hicaz, Sam, Küfe ve diger sehirlerin âlimleri onunla amel etmis, sâdece nasil amel edileceginde ihtilâf olun-mustur.

Bir cemaat kasâmeyi iptal etmis; onun bir hükmü olmadigini binâenaleyh onunla amel edilemiyecegini söylemislerdir. Salim b. Ab-dillâh, Süleyman b. Yesâr, Hakem b. Uyey-oe, Katâde, Ebû Kilâbe, Müslim b. Hâlid, 1bni Uleyye ve Buhari bunlardandir. Ömer b. Abdi1âzîz 'den caiz olup olmayacagina dair, iki rivayet vardir.

Kasâmeyi caiz görenler dahî, ölüm kasdi oldugu takdirde kisas lâzim gelip gelmiyecegi hususunda ihtilâl etmislerdir. Hicaz ulemâsina! ekserisine göre Jasâs vâcibtir. Mâ1ikî1er'le, Zühri, Rabîa, Ebû'z-Zinâd, Leys, Evzâî, Imam Ahmed, Ishâk , Ebû Sevr, Dâvûd-u Zahirî ve eski mezhebine göre Imam Safiî 'nin kavilleri de budur. Ayni kavil 1bni Zübeyr. ile Ömer b. Abdilâzîz 'den de rivayet olunmus-tur. Hattâ Ibni Zübeyr: «Biz kasâmeye Resûiüllah (SalIaIIahü Aieyhî ve Sellemf in ashabi kalabalik iken kail olduk; zannediyorum ki, bin kisi idiler; ve içlerinden iki tanesi ihtilaf etmem iglerdir.» demistir.

Kûfe1i1er'le esah kavline göre Imam Safiî: «Kasâme ile kisas lâzim gelmez. O yalniz diyet îcâbeder.» demislerdir. Bu kavil : Hasan-i Basrî ile, Sa'bî, Ibrahim Nehâî, Osman E1- Leysî , Hasan b. Salih 'den ve keza Ebû Bekir, Ömer, Ibni Abbâs ve Muâviye (Radiyallahû o/iAüma)hazerâtindan rivayet olunmustur.

Kasam ede kime yemin verdirilecegi de ihtilaflidir. Imam Mâlik, Safiî ve cumhur, yeminin mirasçilara verdirilecegine kaildirler. Onlara göre mirasçilar elli yemin verirlerse hak sahibi olurlar. Delilleri bu hadîstir.

Imam Mâlik: «Kasâmede yemine davacilardan baslanacagina eski ve yeni bütün imamlar ittifak etmislerdir.» demistir. Yemine dâvâlidan baslanacagini bildiren rivayet onlara göre zayiftir.

Kasâmede kisasi mesru' görmeyip «yalniz diyetle iktifa edilir.» diyenlere göre yemine dâvâlilardan baslanir. Ancak, Imam Safiî ile Imam Ahmed bu meselede cumhurla beraberdirler. Yâni onlara göre yemine davacidan baslanir; o yemin etmezse dâvâliya geçilir.

Galebe-i zan ifâde edecek kuvvetli bir süphe bulunmadikça mücer-red dâva ile kisas ve diyet vâcib olmayacagi hususunda ulemâ müttefiktir. Kasâmeyi îcâb ettirecek bu mu'teber süphenin ne olacagi ise ihtilaflidir. Meselenin yedi sureti vardir:

1- Maktul ölmeden: «Hakkim filândadir. Beni o öldürdü» yahut «Beni o vurdu» gibi bir sözle isin içinde kasid oldugunu anlatirsa Imam Mâ1ik'le Leys'e göre kasâme vâcib olur. Mâ1ik'in: «Eski yeni bütün imamlar ittifak etmislerdir.» dedigi suret budur. Fakat Kaadî Iyâz : «Sehirler fukahâsindan buna Mâlik'le Leys 'den baska kail olan yoktur.» diyor...

2- Vak'aya tam beyyine degil de «levs» denilen yari beyyine bulunur, îmam Mâlik ile Sâfiî'ye ve Leys'e göre bu kâfidir. Bir tek âdil sâhid ve keza âdil olmayan bir cemâat levsden mâdûddur

3- Maktulün yaralandigina iki âdil kimse sâhidlik. eder. de birkaç gün yasadiktan sonra o yara iyilesmeden Ölürse Imam Mâlik'lc Leys'e göre bu da levs hükmündedir. îmam Âzam'la Sâfiî'ye göre burada kasâme yoktur; iki âdil kimsenin sâhidligi ile kisas vâcib olur.

4- Itham edilen sahis, beraberinde katle yarayan bir âlet, üzerinde de kan gibi bir eser oldugu halde maktulün yaninda bulunur veya onun tarafindan gelmekte oldugu anlasilirj^oralarda yirtici hayvan gibi ölüme sebebiyet verecek bir sey de bulunmazsa, yahut maktulün yanindan bir cemaat dagilirsa, Imam Mâ1ik'le Sâfiî'ye göre bu da levs-dir; kasâmeyi icâb eder.

5- Iki taife çarpisir da. Iralarinda bir ölü bulunursa, Imam Mâlik'le. Imam Safiî, ImamAhmed ve Is hâk'a göre kasâme lâzim gelir. Imam Mâlik 'den bir rivayete göre burada kasâme yoktur. Ölen sahis taifelerin birindense diger taife onun diyetini öder; degilse" her iki taife müstereken diyetini verirler.

6- Maktul kalabalik içinde bulunursa Imam Safiî: «Onun hakkinda -kasâme sabit olur ve o cemaate diyet vâcib olur.» demistir. Imam Mâlik bunun heder oldugunu söylemis; Sevrî ile îshâk diyetinin beytülmâlden verilecegine kail olmuslardir. Böyle bir kavil Hz. Ömer (Radtya/Jühu anh) da rivayet olunmustur.

7- Maktul, bir kavmin mahallesinde, kabilesinde veya mescidinde bulunursa Imam Mâlik ile Leys, Imam Safiî, ImamAhmed, Dâvûd.u Zahirî ve baskalarina göre. müce/red bununla kasâme sabit olmaz; bu katil heder sayilir. Çünkü bir adan birini öldürerek bir mahalleye atabilir. Bunu, suç onlarin üzerinde kalsin diye yapar. Ancak hiç. kimsenin ihtilâtta bulunmadigi düsman mahallesinde olursa Imam Sâfiî'ye göre kasâme lâzim gelir; ve mesele hadîs-i serifte beyân edilen Hayber vak'asina benzer; zîra Ensâr ile Hayber yahudîleri arasinda düsmanlik vardi; vak'a yerinde yahudilerden baska kimse de yoktu. îmam Ahme d'den de Safiî 'nin kavli gibi rivayet vardir.

Imam Âzam, Sevrî ve Küfe ulemâsinin ekserisi: «Maktulün bir mahallede veya köyde bulunmasi kasâmeyi îcâb eder.» demislerdir. Onlara göre yedi suretten ancak burada kasâme vâcib olur; zîra Peygamber(Sallaîîahü Aleyhi ve Seiîemj'in kasâmeye hüküm verdigi suret bu surettir. Bir de kasâme îcâbetmek için maktulün üzerinde eser bulunmak lâzimdir.

Maktul, mahallenin arkasindaki mescidde bulunur da mirasçilari mahalle halkindan hak dâva ederlerse beytûlmâlden diyet vermek vâcib olur.

Evzâî'ye göre maktulün mahallede bulunmasi kasâme îcâb eder; velev ki üzerinde eser bulunmasin! Bu kavil Dâvûd-u Zahiri1-den de menkuldür.

Hadis-i Seriften Çikarilan Hükümler:

1- Bu hadîs: «Kasâme ile yalniz diyet lâzim gelir: kisas degil!» diyenlere delildir.

2- Iki kisi faziletleri hususunda birbirine denk gelirse yasli olani tercih edilir.

3- Kâfirin ve fâsikin yemini sahihtir.
4- Hükümdarin umûmî maslahata ve arabuluculuga riâyet etmesi gerekir.
5- Gâib aleyhine hüküm verilebilir; ve kan dâvasinda hasmin hu-zuiu sart degildir.
6- Zann-i galibe istinaden yemin edilebilir.
7- Müslümanla kâfir arasinda hüküm Islâm'a göre verilir.
8- Hadîs-i serif kasâmeyi isbât etmektedir.

7- (1670) Bana Ebû't-Tâhir ile Harmele b. Yahya rivayet ettiler. (Ebû't-Tâhir ha d desen â tâbirini kullandi. Harmele ise: Bize Ibni Vehb haber verdi, dedi.) (Demis ki) : Bana Yûnus, Ibni Sihâb'dan naklen haber verdi. (Demis ki) : Bana Ebû Seleme b. Abdirrahmân ile Peygamber
(SallcUlühü Aleyhi ve Sellemy'm zevcesi Meymûne'nin âzâdlisi Süleyman b. Yesâr, Resûlüllab('5a//c///a/i(i Aleyhi ve Selle/n) 'in ashabi Ensârdan bir zattan naklen haber verdi ki:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kasâmeyi, câhili yy et devrinde oldugu sekilde birakmis.

8- (...) Bize Muhammed b. Râfi* de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdürazzâk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi kî) : Bize Ibni SIhâb bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etti. Sunu da ziyâde eyledi:
«Resûlüllah (Sallaiiahü Aleyhi ve Sellem); Ensâr'dan bazi kimseler bir maktul hakkinda yahudîlerden davaci olduklarinda aralarinda onunla hükmetti.»

(...) Bize Hasan b. AUy El-Hulvânî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ya'kûb —ki tbni Ibrahim b. Sa'd'dir— rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam, Sâlih'den, o da Ibni Sihâb'dan naklen rivayet etti ki, kendisine Ebû Seleme b. Abdirrahmân ile Süleyman b. Yesâr, Ensârdan bazi kimselerden, onlar da Peygamber (Sallaiiahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen Ibni Cüreyc hadîsi tarzinda haber vermisler.
Islâm'da kasâme câhiliyyet devrindeki sekli ile birakilmistir. «En-Nibâye» adli eserde söyle denilmektedir: «Kasâmenin hakikati: Maktulü bir kavmin arasinda ölü olarak bulurlar da katili belli olmazsa kanina hak sahibi olmalari derecelerine göre velîlerinden elli kisiye yemin verdirmektir. Veliler elli kisi olmazsa, mevcutlara elli yemin verdirilir. Bunlarin içind çocuk, kadin, deli ve köle bulunmamalidir. Yahut maznunlardan öldürmediklerine dair yemîn alinir. Davacilar yemin ederlerse diyete hak kazanirlar; maznunlar yemîn ederse diyet vermekten kurtulurlar... Bunlarin yemini: «Billahi biz öldürmedik; öldüreni de bilmiyoruz! seklinde olur.»

2- Muhariblerle Mürtedlerin Hükmü Babi

9- (1671) Bize Yahya b. Yahya Et-Temîmî ile Ebû Bekir b. EM Seybe, ikisi birden Hüseym'den rivayet ettiler. Lâfiz Yahya'nindir. (Dedi ki) : Bize Hüseym, Abdulâzîz b. Suheyb ile Humeyd'den, onlar da Enes b. Mâlik'den naklen haber verdi ki, Ureyne (kabilesin) den bazi kimseler Medine'ye JlesûlüMah (Salla'lahü Aleyhi ve Sellem) "In yanina gelmisler, fakat havasini agir bulmuslar. Bunun üzerine Resûlüllah (SallaHahü Aleyhi ve Sellem)kendilerine:
«Dilerseniz zekât develerinin yanina çikin da onlarin sütlerinden ve bevillerInden için!» buyurmus. Onlar da bunu yapmis ve düzelmisler. Sonra çobanlara hücum ederek onlari öldürmüsler ve Islâm'dan dönmüsler. Resüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) "m develerini de sürüp götürmüsler. Peygamber [SallaUahü Aleyhi ve Sellem) bunu duyarak hemen arkalarindan adam göndermis. Ve Ureyneliler getirilmis. O da onlarin ellerini, ayaklarini kesmis; gözlerini oymus; ve onlari ölünceye kadar Harra'da birakmis.

10- (...) Bize Ebû Ca'fer Muhammed b. Es-Sabbâh ile Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet ettiler. Lâfiz Ebû Bekr'indir. (Dedi ki) : Bize Ibni Uleyye, Haccâc b. Ebî Osman'dan rivayet etti. (Demis ki) : Bana Ebû Kilâbe'nin âzâdlisi Ebû Recâ', Ebû Kilâbe'den naklen rivayet etti. (Demis ki) : Bana Enes rivayet etti ki, Ukl (kabilesin) den

sekiz kisi Re-stÜI&Uah (Sallat tahü Aleyhi ve SeI}em)'e gelerek Islâm üzerine ona bey'at etmisler. Fakat o yerin havasi kendilerine agir gelmis, vücutlari hastalanmis. Bunu Resûlüllah (Saltallahü Aleyhi ve Seliem)*e sikâyet etmisler. O da :
«Bizim çobanlarla develerinin yanina çikarak bevülerinden, sütlerinden içmez misiniz?» buyurmus.
— Hay hay! demisler; ve çikarak develerin bevllerinden, sütlerinden içmisler de düzelmisler. Arkacigindan çobani öldürerek develeri sürmüsler.
Resûlüllah (Aleyhi've Seilem) bunu duymus. Hemen izlerinden adam göndermis; ve yakalanarak getirilmisler. O da emir buyurmus ve elleri, ayaklari kesilmis; gözlerine mil çekilmis. Sonra günese atilmislar; nihayet ölmüsler.
Ibtti. Sabbâh kendi rivayetinde : «Develeri birbiri ardinca sürdüler.» Bir de: «Gözleri çivilendi.» dedi.

11- (...) Bize Hârûn b. AbdiIIâh rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süleyman b. Harb rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'-dan, o da Ebû Kilâbe'nin âzâdlisi Ebû Recâ'dan naklen rivayet etti. (Demis ki) : Ebû Kilâbe sunlari söyledi: Bize Enes b. Mâlik rivayet etti. (Dedi ki) : Kesû\üUah(Sa!lollahü Aleyhi ve Setlem)'e Ukl (kabilesin) den yahut Ureyne'den bir cemaat geldi. Fakat Medine'nin havasi onlara agir geldi. Resûlüllah (Sa\\aUahü Aleyhi ve Seliem) de kendilerine sütlü develeri tavsiye ederek onlarin bevllerinden ve sütlerinden içmelerini emir buyurdu.
Hz. Enes, Haccâc b. Ebî Osman'in hadisi gibi rivayette bulunmus : «Gözlerine de mil çekildi ve Harraya birakildilar; su istiyorlar; fakat kendilerine su verilmiyordu.» demistir.

12- (...) Bize Muhammed b. El-Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muâz b. Muâz rivayet etti. H.
Bize Ahmed b. Osman En-Nevfelî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ezher Es-Semmân rivayet, etti. Her iki râvi demisler Id: Bize Ibni Avn rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Kilâbe'nin âzâdlisi Ebû Recâ', Ebû Kilâbe'den rivayet etti. '(Demis ki) : Ömer b. Abdilâzîz'in arkasinda oturuyordum. Cemâate:
«Kasâme hakkinda ne diyorsunuz?» diye sordu. Bunun üzerine An-bese: «Enes b. Mâlik bize söyle söyle rivayette bulundu...» rfedi. Ben de:
— Enes bana rivayet etti, dedim. Bir kavim Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem)*e gelmis...»
Râvi hadîsi, Eyyûb ile Haccâc hadisi gibi nakletmistir.
Ebû Kilâbe söyle demis: «Ben (rivayetimi) bitirince Anbese: Süb-hânallah! dedi. Ben de: Beni itham mi ediyorsun yâ Anbese? dedim.
— Hayir! Enes b. Mâlik bize böylece rivayet etti. Bu yahut bunun misli aranizda bulundukça siz hayirli olmakta devam edersiniz ey Samlilar! dedi.

(...) Bize EI-Hasen b. Ebî Suayb El-Harrânî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Miskin —ki Ibni Bükeyr El-Harrânî'dir— rivayet etti. (Dedi ki) : Bize EvzâI haber verdi. H.
Bize Abdullah b. Abdirrahmân Ed-Darimî dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Yûsuf, Evzâî'den, o da Yahya b. Eb! Kesîr'den, e da Ebû Kilâbe'den, o da Enes b. Mâlik'den naklen haber verdi. Söyle demis: (Sallallahu Aleyhi ve Seliem)'e Ukl (kabilesin) den sekiz kisi geldi...» Enes yukarikilerin hadîsi gibi rivayette bulunmus; ve hadîste: «Onlari daglamadi.» cümlesini ziyade etmistir.

13- (...) Bize Harun b. AbdIllâh dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mâlik b. Ismail rivayet etti. (Dedi ki): Bize Züheyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Simâk b. Harb, Muâviye b. Kurre'den, o da Enes'den naklen rivayet etti. Enes söyle demis:
Besûlüllah (Sallatlahü Aleyhi veSellemj'e Urayne'den birkaç kisi gelerek müslüman oldular; ve ona bey'at ettiler. Medine'de mûm —ki birsam hastaligidir— vâki' olmustu...
Sonra yukarikilerin hadîsi gibi nakletmis; sunu da ziyâde eylemistir:
«Yaninda Ensârdaii yirmiye yakin genç vardi. Bunlari onlara gönderdi. Beraberlerinde onlarin izlerini

arastiracak bir de izci gönderdi.»

(...) Bize Heddâb b. Hâlid rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hemmâm rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Kata d e Enes'den rivayet etti. H.
Bize tbni Müsennâ dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdülalâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Saîd, Katâde'den, o da Enes'den naklen rivayet etti. Hemmâm'in hadîsinde: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSetlem)'* Urayneden bir cemaat geldi.» ibaresi; Saîd'in hadîsinde ise: «Ükl ve Urayneden» kaydi vardir. Hadis, yuknrikilerin hadisi tarzindadir.

14- (...) Bana El-Fadl b. Sehl El-A'rac da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Gaylân rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yezîd b. Zürey, Süleyman Et-Teymî'den, o da Enes'den naklen rivayet etti. Söyle demis:
Peygamber (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) onlarin gözlerini oydu; çünkü onlar çobanlarin gözlerini oymuslardi.
Bu hadîsi Buhari : «Vudû*» bahsinin muhtelif yerlerinde, «Muharibin, Cihâd, Tefsir, Megâzi» ve «Diyât» bahislerinde; Ebü Dâvûd «Taharet» bahsinde; Nesâî «Muharebemde muhtelif râviler-den tahrîc etmislerdir.
Hadîsin muhtelif rivayetlerinden anlasiliyor ki, Ureyne ve Uk1 kabilelerinden yedi sekiz kisi Peygamber (Saîlaîlahü Aleyhi ve Sellem)'e gelerek müslüman olmuslar. Fakat Medîne'nin havasi kendilerine yaramamis. Hastalanip zayiflamislar; renkleri sararmis; ve Re-sûlüllah {Sallallahü A leyhi ve Scliemye müracaatla:
«Yâ Resûlâllah, biz hayvancilikla geçinen insanlardik; sehirli degiliz; bizi doyur, sula! demisler; hattâ develerin yanma gitmek için izin istemisler : O da kendilerini ovaya develerin yanma göndererek tedavi için onlarin süt ve bevillerinden içmelerini tavsiye buyurmus. Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellemyin develeri 15 sagmaldan ibaret olup zekât develeri ile karisik olarak Küba civarinda Zü'1-Hader denilen yerde güdülüyormus. Bunlar develerin yanina giderek onlarin süt ve bevillerinden içmisler. Az zamanda iyilesip betleri benizleri gelince irtidâd ederek develerden birini bogazlamislar. Çobanlardan birinin elini, ayagini kesmisler; diline ve gözlerine diken batirarak ölünceye kadar kizgin günesin altinda birakmislar; ve develeri alip gitmisler. Sag kalan çoban hâdiseyi haber vermis: «Arkadasimi öldürdüler; develeri de götürdüler.» demis. Bunun üzerine:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) derhal yirmi kisilik bir süvari müfrezesini bunlari ta'kîbe göndermis. Kürz b. Câbir El-Gihrî'yi bu müfrezeye kumandan ta'yîn etmis. Yardimci olmak üzere yanlarina bir de Izci vermis. Giden müfreze sakileri yakalayip getirmis. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se}km)'de onlara kendi amelleri cinsinden ceza vermis... Bu hâdise nübüvvetin altinci yilinda vuku' bulmustur.
Nevevî diyor ki: «Bu hadîs muhâriblere ceza verme hususunda esastir; ve Teâlâ Hazretlerinin :
(Allah ve Resulüne karsi harb eden ve yeryüzünde fesad çikarmaga çalisan kimselerin cezasi ancak ve ancak öldürülmek veya asilmak yahut elleri Ile ayaklarinin çapraz kesilmesi yahut o yerden sürgün edilmeleridir,) [2] âyet-i kerîmesine muvâViktir. Ulemâ bu âyetten murâd ne oldugu hususunda ihtilâf etmislerdir. îmam Mâlik: Bu âyet muhayyerlik ifâde eder. Binâenaleyh hükümdar, âyette sayilan cezalar arasinda muhayyerdir; meger ki muhârib, müslümani öldürmüs olsun! O tak-dîrde kendisinin de öldürülmesi farz olur, demis; Ebû Hanîfe ile Ebû Mus'ab-i Mâlikî öldürse de hükümdarin muhayyer oldugunu söylemis; Safiî ile diger ulemâ taksime kail olmuslardir. Onlara göre: Muhâribler bir kimseyi öldürürler de malini almazlarsa öldürülürler. Öldürür, malini da alirlarsa, öldürülüp asilirlar. Malim alip kendisini öldürmezlerse, el ve ayaklan çapraz kesilir. Yolculari korkutur da bir sey almaz ve kimseyi öldürmezlerse, yakalanarak ta'zîr olunurlar. Bizim mezhebimize göre sürgünden murâd budur.
Ulemâmiz: Zîra bu fiillerin zarari muhteliftir; binâenaleyh'cezalari da muhtelif olur; âyet muhayyerlik bildirmez, demislerdir.
Muharebenin hükümleri ovada sabit olur. Sehirlerde sabit olup ol-miyacaginda hilaf vardir. Ebû Hanîfe 'ye göre sabit olmaz. Imam Mâlik ile Safiî sabit olacagim söylemislerdir...» Nevevî'nin sözü burada sona erer.
Kaadî Iyâz'm beyanina göre ulemâ Ureyne hadîsinin mânâsi hususunda ihtilâf etmislerdir. Seleften bazilarina

göre bu ceza Hudûd ve Muharebe âyeti inmezden Önce verilmistir. Âyet inince bu cezayi neshetmistir. Bazilarina göre bu hüküm neshedilmemis; muharebe âyeti onlar hakkinda inmistir. Hesttiüliah (Salialhihü Aleyhi ve Sellem) bu cezayi kisas olmak üzere vermistir. Çünkü mürtedler onun çobanina ayni muameleyi yapmislardi.
Bâzilari müsle (yâni bazi uzuvlarim keserek düzeltme)'nin haram degil, tenzîhen mekruh oldugunu söylemislerdir.
Su verilmeme meselesine gelince: Bu hususta Peygamber (SaJla)Iahü Alevhi ve Sfllem)'m bir emri yoktur. Kaadîlyâz. «öldürülmesi farz olan bir kimse su isterse kasden manî olunup da kendisine iki âzâb birden tatbik edilemiyecegi hususunda müslümanlar ittifak etmislerdir.» diyor. Fakat Nevevî buna i'tiraz etmis; ve sunlari söylemistir : «Bu sahîh hadîsde beyân olunmustur ki, mürtedler çobani Öldürmüs; Islâm'dan dönmüslerdir. Su halde ne su istemede, ne de baska hususta kendilerine hürmet kalmaz. Ulemâmiz: Yaninda taharet için muhtaç oldugu suyu bulunan bir kimsenin o suyu Ölümden veya siddetli susuzluktan korkan bir mürtedde verip de teyemmüm etmesi caiz degildir. Fakat suyu isteyen bir zimmî veya hayvan olursa vermek lâzim gelir; bu tak-dirde o su ile abdest caiz olmaz, demislerdir.»

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- fmam Mâlik, eti yenen hayvanlarin bevilleri temiz olduguna bu hadîsle istidlal etmistir, îmam Ahmedle'Hanefiler'den fmam Muhammed 'in, Sâfiî1er'den Istahrî ve Rûyânî 'nin kavilleri de bu oldugu gibi Sa'bî, Atâ', Nehaî, Zührî. îbni Sîrîn, Hakem ve Sevrî dahi buna kail olmuslardir. Hattâ Ebû Davûd b. U1eyye : «Insandan maada —eti yensin, yenmesin— bütün hayvanlarin bevli ve fiskisi temizdir.» demistir.
îfnam Âzam, Ebû Yûsuf, Safiî, Ebû Sevr ve diger birçok ulemâya göre bütün beviller pistir; yalniz afvedilen az mikdâr bundan müstesnadir. Ureyneliler hadîsindeM hüküm zarurete mebnî idi. Bu hadîste deve bevlinin zaruret yokken mubah oldugunu gösteren bir delîl yoktur. Zaruret dolayisi ile birçok mubah kilinmis seyler vardir; fakat bunlar zaruret olmadigi yerde yine haramdir. Meselâ: Harb zarureti veya siddetli kasinti sebebi ile erkeklere ipek elbise giymek mubah kilinmistir. Fakat bu gibi mazereti olmayanlarin ipek elbise giymesi yine haramdir. Serîatte bunun misalleri çoktur.
Bu hususta en kanaat balis cevap sudur : Peygamber (Sallallohü Aleyhi ve Selleni) Ureyneliler'in deve bevli içmekle düzeleceklerini nehiy yolu ile bilmistir. Haramla tedâvî alelitlak caiz degilse de, sifâ yüzde yüz bilinirse caiz olur.
2- Hükümdar, yanina gelen kabilelerin, gurebânin isleri ile alâka-lanmali, onlarin hallerine ve bedenlerinin islâhina yarayacak emirler vermelidir.
3- tîâç kullanmak ve her bedene mu'tadi olan ilâci vermek caizdir.
4- Kisasda misilleme mesrû'dur.
5- Mürted, tevbe etmesi beklenmeden öldürülür. Bunun vâcib mi yoksa müstehab mi oldugu ihtilaflidir. Bâzi ulemaya göre mürted muharebe ederse katli vâcib olur; tevbe etmesini beklemekte bir mânâ kalmaz; nitekim Ureyneliler kissasinda da böyle olmustur.

3- Tasla ve Diger Keskin ve Agir Seylerle Vuku' Bulan Ölümde Kisasin Sübutu; Kadin Öldürmesi Sebebi Île Erkegin Öldürülmesi Babi

15- (1672) Bize Muhammet! b. El-Müsennâ ile Muhammed b. Bes-sâr rivayet ettiler. Lâfiz Ibni'l-Müsennâ'nindir. (Dediler ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Su'be, Hisâm b. Zey«T-den, o da Enes b. MâlikMen naklen rivayet etti ki, bir yahudi gümüs zî-netleri için bir cariyeyi öldürmüs. Onu tasla Öldürmüs. Müteakiben cariyeyi can teslim etmeden Peygamber(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirmisler. Cariyeye:

«Seni filân mi öldürdü?» diye sormus. Câriye basi ile: Hayir! diye isaret etmis. Sonra ikinci defa sormus. Câriye basi ile yine: Hayir! Diye basi ile isaret etmis. Bunun üzerine Resûlüllah (Salbllahü Aleyhi ve Sellem) isaret etmis. Sonra üçüncü defa sormus. (Bu sefer câriye) evet, demis ve yahudîyi iki tas arasinda öldürmüs.

(...) Bana Yahya b. Habîb El-Hârisî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hâli d (yâni Ibni'l-Hâris) rivayet etti. H.
Bize Ebû Küreyb dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Idris rivayet etti.
Bu râvilerin ikisi de bu isnâdla Su'be'den bu hadîsin benzerini rivayet etmislerdir. Ibni tdrîs hadîsinde : «Basini iki tas arasinda ezdi.» cümlesi vardir.

16- (...) Bize Abd b. Humeyd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdür-razzâk rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Eyyûb'dan, o da Ebû Ki-lâbe'den, o da Enes'den naklen haber verdi ki, yahudîlerden bir adam, Ensâr'dan bir cariyeyi linetleri için öldürmüs; sonra onu kuyuya atmis. Basini da taslarla ezmis. Arkacigindan yahudî yakalanarak Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Slllemre getirilmis. O da ölünceye kadar re cm edil mesini emir buyurmus; ve yahudî recmedilmis; nihayet ölmüs.

(...) Bana îshâk b. Mansûr da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muham-med b. Bekr haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi kî) : Bana Ma'mer, Eyyûb'dan bu isnâdla bu hadîsin mislini haber verdi

17- (...) Bize Heddâb b. Hâlîd de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hem-mâm rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Katâde, En es b. Mâlik'den naklen rivayet etti ki, bir câriye, basi iki tas arasinda ezilmis olarak bulunmus. Kendisine:
Sana bunu kim yapti? Falan mi? filân mi? diye sormuslar. Nihayet bir yahudî söylemisler. Câriye basi ile isaret etmis. Bunun üzerine ya-hudî yakalanmis; ve (suçunu) itiraf etmis. Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'de basinin taslarla ezilmesini emir buyurmus.
Bu hadîsi Buhâri «Talâk» ve «Diyât» bahislerinde; Ebû Dâvûd, Nesaî ve Ibni Mâce dahî «Diyât»da muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Ulemâdan Katâde, Hasen, tbn i Sîrîn, îmam Mâlik, îmam Safiî, îmam Ahmed, Ebû îshâk, Ebû Sevr, îbni'I-Münzir ve Zahirîler bu hadîsle ihticâc ederek: «Katil, maktulü ne ile öldürdü ise kendisi de onunla öldürülür.» demislerdir.
Diger bir takim ulema bunlara muhalefet etmis ve kisasin ancak kiliçla yapilacagini söylemislerdir. Bunlar: Sa'bî, îbrâhîm Ne-haî, Hasan-i Basrî, Sü¥yân-i Sevrî. Ebû Hani f e , Ebû Yûsuf ve îmam Muhamm'ed 'dir. îbni Hazm: «Ebû Süleyman'in kavli de budur.» demistir. Bu zedelîlleri
«Kisas ancak kiliçla olur!» hadîs-i serifidir. Bu hadîsi sahabeden : Ebû Bekre, Nu'mân b. Besir, îbni Mes'ûd, Ebû Hüreyre ve Aliy b. Ebî Tâlib (Radiyallahu anh) hazerâti rivayet etmislerdir. Rivayetlerin bâzisi hakkinda söz edilmisse de her rivayet digerine sâhid oldugundan hadîs-i serîf en az hasen derecesinde kalir ki, ihticâca elverisli demektir.
Hanefîler babimiz hadîsi ile neden amel etmediklerini bes suretle îzâh etmislerdir:
1- Katili maktulün sözü ile öldürmek ve kisasi katilin suç âleti ile yapmak îslâmiyetin ilk zamanlarina mahsustu.
2- Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) yahudiyi ancak itirafi ile öldürdü.
3- Katili vahiy ile bildi. Onun için de beyyine ve ikrara hacet kalmadi.
4- Ihtimal onu Allah hakki için öldürmüstür. Nitekim yol kesenler bu sebeple öldürülür. Binâenaleyh burada âlet mevzu-u bahis olamaz.
5- Yahudi öldürüldügü zaman müsle mubah idi; sonra bu hüküm neshedildi.

Hadisi Serifden Asagidaki Faideler Çikabilmistir:

1- Kadin öldüren erkek de öldürülür. Bu hususta mu'temed ulemânin icmâi vardir.

2- Kisas yalniz keskin âletlere mahsus degildir. Tas, sopa ve sâire ile vuku1 bulan Ölümlerde de kisas caizdir. Imam Mâlik, Imam Safiî, Imam Ahmed ve diger birçok ulemâ buna kaildirler.
Imam Âzam'a göre kisas yalniz keskin demir, keskin tas veya agaç yahut insan Öldürmekte kullanildigi herkesçe bilinen mancinik vasitasi ile yapilan katil cinayetleri ile ateste yakanlara mahsustur.
Cinayet sibhi aniid (yâni yari kasidli) ise Imam Mâlik ile Leys'e göre kisas îcabeder. Ebû Hanîf e, Safiî, Evzâî, Sevrî, Imam Ahmed, Ishâk, Ebû Sevr ve sahabe ile tabiînin cumhuru kisas lâzim gelmedigine kail olmuslardir.
Sibhi amid : Ekseriyetle öldürmek niyeti ile kullanilmayan sopa, kirbaç, yumruk gibi bir seyle kasden insan Öldürmektir.
3- Müslümam öldüren gayri müslim kisas olunur.
Yaraliya: «Seni kim yaraladi?» diye sormak caizdir. Bunun faydasi müttehemi bulmaktir.

4- Insanin Kendine veya Bir Uzvuna Saldiran Kimseyi, Saldirilan Defeder de Öldürür veya Bir Uzvunu Telef Ederse -Ödemesi Icab Etmeyecegi Babi

18- (1673) Bize Muhammed b. El-Müsennâ ile Ibni Bessâr rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Su*be, Katâde'den, o da Zürâra'dan, o da Imrân b. Husayn'dan naklen rivayet etti. Söyle demis:

Yala b. M ün ye yahut Ibni Ümeyye [3] bir adamla kavga etti de biri digerini isirdi. O da elini agzindan çekerek ön disini çikardi. (Ibni'1-Mü-sennâ: Iki ön disini dedi.) Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUem) 'in huzuruna dâvaya çiktilar. O da :
«Sîzden biriniz aygirin isirdigi gibi isiriyor mu? Ona diyet yok!..» buyurdu.

(...) Bize yine Muhammed b. El-Müsennâ ile Ibni Bessâr rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Su'be, Katâde'den, o da Ata'dan, o da Ibni Ya'lâ'dan, o da Ya'lâ'dan, o da Peygamber: Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen bu hadisin mislini rivayet eyledi.

19- (...) Bana Ebû Gassân El-Mismaî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muâz (yâni îbni Hisâm) rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam, Katâde'-den, o da Zürâra b. Evfâ'dan, o da Inirân b. Husayn'dan naklen rivayet etti ki, bir adam birinin kolunu isirmis. O da kolunu çekivermis ve ön disi düsmüs. Derken dâva Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) 'e arzolun-mus, fakat onu iptal ederek:
«Onun etini mi yemek istedin?» buyurmuslar.

20- (1674) Bana Ebû Gassân El-Mismaî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muâz b. Hisâm rivayet etti. (Dedi ki) : Bana babam, Katâde'den, o da BüdeyVden, o da Ata' b. Ebî Rabâh'dan, o da Safvân b. Ya'lâ'dan naklen rivayet etti ki, Ya'Iâ b. Münye'nin çiraginin kolunu bir adam isirmis. O da kolunu çekmis ve Ön disi düsüvermis. Bunun üzerine dâva Peygamber (Sallailohü Aleyhi ve Sellem) e arzolunmus; fakat o bunu iptal ederek:
«Onu aygir devenin kemirdigi gibi kemirmek mi istedin?» buyurmuslar.

21- (1673) Bize Ahmed b. Osman En-Nevfelî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Kureys b. Enes, Ibni Avn'dan, o da Muhammed b. Sîrîn'den, o da Imrân b. Husayn'dan naklen rivayet etti ki, bir adam birinin elini isirmis. O da elini çekmis ve adamin bir veya iki ön disi düsüvermis. Bunun Üzerine ResÛiüilah (SaliaitaJiü Aleyhi ve Sellemj'den yardim dilemis. Kesûlüllah (Satlatlahü Aleyhi ve Seüem) ;
«Bana ne emrediyorsun? Ona elini senin agzina koymasini, senin de aygirin kem irdigi gibi kemirmeni mi emretmemi istiyorsun? Ver elini de isirsin! Sonra çek!» buyurmuslar.

22- (1674) Bize Seybân b. Ferrûh rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hemmâm rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Atâ', Safvân b. Ya'lâ b. Münye'-den, o da babasindan naklen rivayet etti. Söyle demis:
Veygamher(Saltatlahü Aleyhi ve Seltew)'e bîr adam geldi, bu adam birinin elini isirmis; o da elini çekmis ve iki Ön disi (yâni isirdigi kimsenin disleri) düsmüstü. Peygamber (HailallahU Aleyhi ve Sellem) bu dâvayi ib-tâl etti; ve: «Onu aygirin kem irdigi gibi kemirmek mi istedin?» buyurdular.

23- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Üsâme rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) : Bana Atâ' haber verdi. (Dedi ki) : Bana Safvân b. Ya'lâ b. Ümeyye, babasindan naklen haber verdi. Babasi söyle demis :
Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem)e birlikte Tebûk gazâsma istirak ettim. (Ya'lâ: Bu gaza bence en saglam amelimdir, demis.) Atâ' da sunu söylemis: Safvân dedi ki: Ya'lâ «Benim bir çiragim vardi; bir insanla kavga etti de biri digerinin elini isirdi. (Safvân bana hangisi digerini isirdigini söyledi.) Derken isinlan sahis elini isiranin agzindan çekiverdi; ve iki ön disinden birini çikardi. Bunun üzerine Peygamber f&aHallakü Aieyta veSeRcm)1* geidüer. Fakat o adamin ön disini heder kildi.» dedi.

(...) Bize bu hadîsi Amr b. Zürâra da rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Ismail b. Ibrahim haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ibni Cüreyc bu isnâdla bu hadisin benzerini haber verdi.
Buradaki Imrân b. Husayn rivayetlerini Buhâri «Diyât, Icâre, Cihâd» ve «Megâzî» bahislerinde; Tirmizî ile Ibni Mâce «Diyâuda; Nesaî «Kisas» bahsinde tahrîc etmislerdir.
Hadîsin muhtelif rivayetlerinden anlasiliyor ki, bahis mevzuu kavga Hz. Ya'1â ile çiragi arasinda vuku' bulmus ve Ya'lâ (RadiyaVahu anh) çiraginin kolunu isirmistir. Gerçi hadîsin bir rivayetinde Ya'lâ Radiyailahu anh) 'm : «Benim bir çiragim vardi; bir insanla kavga etti de biri digerinin elini isirdi...» dedigi bildiriliyorsa da bu söz isiranin kendisi olmasina aykiri degildir. Çünkü bir insan kendini kinaye yolu ile anlatarak dinleyenden gizleyebilir. Bu bâbta Nevevî sunlari söylemistir : «Hafizlar diyor ki: Sahîh ve meshur olan kavle göre isinlan Ya'lâ degil, çiragidir. Mâmâfîh vak'anin Ya'lâ .ile çiragi arasinda bir veya iki zamanda iki defa cereyan etmis olmasi da ihtimâl dahilindedir Kurtubî , Hz. Ya'lâ 'nin büyük bir zât oldugunu dikkate alarak isirmayi ona yakistiramamis; çiragina hamletmeyi evlâ görmüstür.
Besûlüllah (SallaUakii Aley/ti veSel!em)'m :
«Ver elini de isirsin, sonra çek!..» buyurmasi, emir degil red ve inkârdir. Yâni: Sen elini isirmasi için onun agzina koyamiyorsun. O halde onun elini senin agzindan çekmesine neden canin sikiliyor da isledigi cinayeti Ödetmek istiyorsun? demek istemistir.
Hadîs-i serifte geçen: «Bu dâvayi ibtâl etti» ve «O adamin ön disini heder kildi» cümlelerinden murâd: Disi çikarilan zâta bir sey ödenmeyecegine hükmetmesidir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- lmam Âzam'la Imam Safiî ve diger birçok ulemâ bu hadîsle istidlal ederek: «Eli isinlan kimse elini çeker de isiranin dislerinin veya çenesinin çikmasina sebebiyet verirse ödemesi gerekmez.» demislerdir. Imam Mâlik ödemesi îcâbettigine kaildir.
Kurtubî diyor ki: «Benim bildigime göre burada kisasa hiç bir kimse kâü olmamistir. Hilaf sadece ödeme hususundadir. Ebû Hanîfe ile bizim ulemâmizdan bazilari bunu iskat etmis; Safiî ödetmeye kail olmustur. Mâ1ik'in meshur olan mezhebi de budur. Ulemâmizdan bazilari ödemenin —elini yavasça çekmek imkâni varken— siddetle çektigi zamana mahsus oldugunu söylemis; bazilari da bu hadîsi: «O zâtin ön disleri sallaniyordu.» mânâsina hamletmislerdir...»
2- Hizmet için çirak tutmak caizdir. Fakat harbe göndermek için caiz degildir; çünkü kelimetullahi i'lâ için her müslümanin bizzat harb etmesi lâzimdir.

5- Dislerde ve Dis Hükmünde Olan Seylerde Kisasin Îsbati Babi

24- (1675) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Affân b. Müslim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hammâd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Sabit, Enes'den naklen haber verdi ki, Rubeyyi'in kiz kardesi Ümmi Harise bîr insani yaralamis da, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)*in huzurunda dâvaya çikmislar. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem): «Kisasi (yapin!) kisasi!» buyurmus. Ümmürrabî':
— Yâ Kesûlâllah, hiç filân kadindan kisas alinir mi! Vallahi ondan kisas alinmaz! demis. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Sübhânallah! Yâ Ummerrabî, kisas'Allah'in kitâb'dir!» buyurmus.
Ümmürrabî': Hayir vallahi! Ondan ebediyyen kisas alinamaz!, demis. Bu sözü tekrar ede ede nihayet diyeti kabul etmisler. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Gerçekten Allah'in kullarindan öylesi var ki, Allah üzerine yemîn etse onu yemininde sâdik çikarirdi.» buyurmuslar.
Bu hadîsin benzerini Bubâri, Mâide sûresinin tefsirinde «Diyât» ve «Sulh* bahislerinde tahrîc etmistir. Onun rivayetinde, yaralayan kadin Rubeyyi'inkiz kardesi degil, kendisidir. Bu kadin Hz. Enes b. Mâlik'in halasidir. Yemîn eden sahis da Ümmür rabi' degil, Enes b. Nadr yâni Enes b. Mâlik'in amcasidir. Hadîsi, Ebû Dâvûd, Nesai , Ibni Mâce ve Ibni Ebî Seybe de Müslim gibi rivayet etmislerdir.
Ulemâdan bir cemaat: cBu rivayetler arasinda ma'rûf olani Buhâri'nin rivayetidir; onu sahih tarîkleri ile nakle t mistir; nitekim Sünen sahipleri de rivayet etmislerdir.» demislerse de Nevevî , kissanin ayri ayri iki kaziyye oldugunu söylemistir. Zira Rubeyyi ' ileÜmmü Rabî' baska baska kadinlardir. Kisas kelimesinin mansub okunmasi, mahzuf bir fi'lin mef'ûlu oldugu içindir. Cümle «kisasi yapin!> takdirindedir.
«Kisas Allah'in kitabidir.» cümlesinden muzâf atilmistir. Cümle: «Ki-tâbullahin hükmü kisasin vücûbudur.» takdirindedir. Bundan murâd: Di§ çikaranin da disi çikarilacagini bildiren âyettir.
Hz. Ümmürrabî'in «Hayir vallahi!..» diye yemîn etmesi, Peygamber (Satiatlahü Aleyhi ve Sellem) 'e îtirâz degil, kisas sahibini afva tes-vîk, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'i bu hususta sefaatçi olmaya tergîb içindir. O bu yemini yâ kisâsçüarin afvine yahut Allah'in onlara afvi ilham buyuracagina itimad ettigi için yapmistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Diste kisas lâzim gelir. Nevevî söyle diyor: «Bütün disi çikardigi zaman kisas îcâb edeceginde ulemâ müttefiktir. Disin bir kismini ve kemikleri kirdigi taktirde ulemâ arasinda meshur hilaf vardir. Ekseriyete göre kisas lâzim gelmez.»
Kurtubî'nin beyanina göre Imam Mâlik bu hususâtin hepsinde kisasin lüzumuna kail olmustur; yeter ki arada mümaselet (yâni denklik) bulunsun; bir de belkemigi veya uyluk kemigi gibi tehlikeli olmasin! Mâ1ik'in delili: ve âyetleridir.
Kûfe1i1erle, Leys ve Imam Safiî, disten maada kemik kirmakta kisas olmadigini söylemislerdir; çünkü buradaki mümâ-selete güvenilmez. Ebû Dâvud: «îmam Ahmed'e disten dolayi nasil kisas yapilir? diye soruldu da: Yontulur; cevabini verdi.» diyor. Kemik kirmakta kisas olmadigi îbni Abbâs'la Ibni Ömer (Radiyailahu anh)'dan rivayet olunmustur.
2- Zan üzerine yemin caizdir.
3- Simaracagindan ve fitneden korkulmazsa bir insani yüzüne karsi medhu sena etmek caizdir.
4- Hadîs-i serîf'de evliyanin kerametlerine delîl vardir.
5- Kisasi afvetmek ve bu hususta aracilikta bulunmak müstehabtir.
6- Kisas erkekle kadin arasinda da câridir. Bu hususta üç mezheb vardir: Birincisi: Atâ' ile Hasan'in mezhebidir. Bu mezhebe göre erkekle kadin arasinda nefis, kol, bacak gibi seylerde kisas yoktur;

sadece cinayetin diyeti ödenir. Delilleri «Kadina karci kadin!» âyet-ikerîmesidir.
Ikincisi: Sahabe, tabiîn ve daha sonraki ulemanin cumhuruna göre erkekle kadin arasinda can telefinde olsun, daha asagisinda olsun kisas
sabittir. Elverir ki, kisas kabul eden seylerden olsun. Bunlari
«Nefse karsi nefis!» âyet-i kerîmesi ile istidlal etmislerdir.
Üçüncüsü: Hanefî1er'in mezhebidir ki, onlara göre erkeklerle kadinlar arasinda kisas yalniz can telefinde câridir; daha asagisinda kisas yoktur.
7- Kisas ile diyet arasinda muhayyerlik vardir. Diyet hak sahibine verilir.

6- Müslümanin Kanini Mubah Kilan Seyler Babi

25- (1676) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hafs b. Giyâs ile Ebû Muâviye ve Veki', A'mes'den, o da Abdullah b. Mürra'dan, o da Mesrûk'dan, o da Abdullah'dan naklen rivayet etti. (Demis .ki) : Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Allah'tan baska ilâh olmadigina ve benim Resûlüllah olduguma se-hâdet eden müslüman bir kimsenin kani ancak üç seyden biri ile helâl olur:
1- Zina eden seyyib,
2- Cana karsi can,
3- Dînini terk edip, cemaatten ayrilan!» buyurdular.

(...) Bize tbnI Ntimeyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. H.
Bize Ibni Ebî Ömer de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân rivayet etti. H.
Bize tshâk b. Ibrahim ile Aliy b. Hasrem dahî rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize îsâ b. Yûnus haber verdi.
Bu râvilerin hepsi A'mes'den bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir.

26- (...) Bize Ahmed b. Hanbel ile Muhammed b. El-Müsennâ rivayet ettiler. Lâfiz Ahmed'indir. (Dediler ki) : Bize Abdurrahman b. Meh-dî, Süfyân'dan, o da A'mes'den, o da Abdullah b. Mürra'dan, o da Mesrûk'dan, o da Abduüah'dan naklen rivayet etti. (Demis ki) : Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) aramizda ayaga kalkarak söyle buyurdular:
«Kendisinden baska ilâh olmayan Allah'a yemîn ederim ki, Allah'tan baska ilâh olmadigina ve benîm Resûlüllah olduguma sehâdet eden müsIüman bir adamin kani helâl olmaz. Ancak üç kisi müstesna! Islâm'i terk eden, cemaati birakan yahut cemaatten ayrilan (burada Ahmed sekket-mistir) zina eden dul ve cana karsi can!»
Ames demis ki: «Ben bunu Ibrahim'e rivayet ettim. O da bana Es-ved'den, o da Âise'den naklen bunun mislini rivayet etti.»

(...) Bana Haccâc b. Es-Sair ile Kaasim b. Zekeri yy â da rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize UbeyduUah b. Musa, Seyhan'dan, o da A'mes'den her iki isnâdla birden Siifyân hadisi gibi rivayette bulundu. Bunlar hadiste:
«Kendisinden baska ilâh olmayan Allah'a yemîn ederim ki...» cümlesini zikretmemislerdir.
Bu hadîsi Buhâri ile Tirmizî «Diyât» bahsinde; Ebû Dâvûd «Hudûd»da; Nesaî «Muharebe» ve «Kaved» bahislerinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serifte bir müslumanin ancak üç sebepten biri ile öldürüle-bilecegi bildirilmektedir. Birinci sebebi seyyibin zina etmesidir.
Seyyib: Bekâr olmayan demektir. Bundan murâd —hâlen evli olsun olmasin— basindan sahîh nikâh geçen erkek ve kadindir. Henüz nikahlanmamis kiza Arablar «Bikr» derler.
Seriat istilahinda, basindan nikâh geçen erkege «Muhsan» kadina «Muhsane» denilir.
Muhsan: Kal'alanmis; muhkem surette muhafaza altina alinmis mânâsina gelir. Nikâh insani zinadan muhafaza

ettigi için evliye veya basindan nikâh geçene bu isim verilmistir.
îslâm hukukuna göre muhsan olarak zina eden erkek ve kadinin cezasi taslanarak öldürülmektir. Taslamaya hususî tabîri ile «Recim» denir. Muhsanin recim edilecegine, muhsan olmayan zâniye de yüz dayak vurulacagina bütün ulemanin ittifaki vardir. Yeri gelince bu hususta tafsilât verilecektir. îkinci sebep: Cana karsi candir. Bundan murâd: Ki-sâsdir. Yâni haksiz yere insan Öldüren kimsenin cezasi ölümdür. Hanefîler bu hadîsle istidlal ederek zimmî mukabilinde müslümanin, köle mukabilinde hurrun öldürülecegine kail olmuslardir.
Üçüncü sebep : Dînini terk ederek Islâm cemaatinden ayrilmaktir. îslâm dininden dönene «mürted» denir. Bir erkek —meâzallah— dininden döner de küfründe israr ederse bütün ulemânin ittifaki ile kendisine ölüm cezasi verilir. Irtidâd eden kadinin hükmü dahî ekser-i ulemâya göre budur. îmam Âzam (Rahimertullah) kadinlarla çocuklann öldürülmesini yasak eden delilin umumu ile istidlal ederek: «Irtidâd eden kadin Öldürülmez.» demistir.
Ulemâdan bazilari hadîs-i serifteki «cemaatten aynlan> ifadesi ile istidlal etmis; ve: «tcmâla sabit Olan bir hükmü inkâr eden dînden çi-kar!> demislerdir. Sahih kavle göre dînden çikmak için inkâr edilen hükmün namaz, oruç gibi zarurâti dîniyyeden olmasi lâzimdir.
Ulemâ bu hadîsin, cemaatten ayrilan bâgîlerle haricîlere de sâmil oldugunu söylemislerdir. Hadîs-i serîf ölüm cezasinin bu üç hale münhasir oldugunu gösteriyor. Îbnü'l-Arâbî bâzi Mâlikîler'-den naklen ölüm cezasinin on sebeple verilebilecegini söylemis: «Fakat bunlar hiç bir surette bu üç seyden hâriç degildir. Çünkü sihir yapan, Allah'a, Peygamber'e veya Melekler'e söven kimse kâfirdir...» demistir. Hadîsin mensuh oldugunu söyleyenler de vardir.

7- Ölümü Îcad Eden Kimsenin Günahini Beyan Babi

27- (1677) Bize EbÛ Bekir b. Ebi Seybe ile Muhammed b. Abdil-lâh b. Nümeyr rivayet ettiler. Lâfiz Ibni Ebî Seybe'nindir. (Dediler ki) : Bize Ebû Muâviye, A'mes'den, o da Abdullah b. Mürra'dan, o da Mesrûkdan, o da Abdullah'dan [4] naklen rivayet etti. Abdullah söyle demis: ResûlüÜah (Salialtahü Aleyhi ve Sellem):
«Zulmen öldürülen hiç bir kimse yoktur ki, onun kanindan Ademin ilk ogluna bir nasîb olmasin! Çünkü o olumu ilk îcâd edendir.» buyurdular.

(...) Bize bu hadîsi Osman b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Cerîr rivayet etti. H.
Bize Ishâk b. Ibrahim de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Cerîr ile îsâ b. Yûnus haber verdiler. H.
Bize tbni Ebî Ömer dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyân rivayet etti.
Bu râvilerin hepsi A'mes'den bu isnâdla rivayette bulunmuslardir. Cerîr ile Isa b. Yûnus'un hadîsinde: «Çünkü o ölümü îcâd etti.» denil-mistir. Onlar: «ilk» sözünü zikretmemislerdir.
Bu hadîsi Buhâri «Enbiyâ, Diyât» ve «I'tisâm» bahislerinde; Tirmizî «Ilim»de; Nesâî «Tefsîr» ve «Muharebemde; îbni Mâce «Diyât»da muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Âdem 'den raurâd: Âdem (Aieyhisselam), ilk oglundan murâd da Kaabil 'dir. Kaabi1 yirmi bes yasinda iken, yirmi yasindaki kardesi Hâbi1i haksiz yere öldürmüstü. Ulemâ bunun sebebi hususunda ihtilâf etmislerdir. Süddî'nin Mücâhid tarîki ile îbni Abbâs (Radiyailahu anh) 'dan rivayetine göre : Hz. Havva çocuklarini biri kiz biri oglan olmak üzere ikiz dogururmus. Yalniz Sît (AleyhisseJâm)'i tek dogurmus. Hz. Âdem yeryüzüne indikten yüz sene sonra Kaabil ile kiz kardesi Ik1îmâ'yi, bilâhare Hâbil ile kiz kardesi Leyûzâ'yi dogurmus. Hz. Âdem ogullarina bir batindan dogduklari kiz kardeslerini vermez; onlari ayn batindan dogan kizlarla evlendirirmis. Hâbil ile Kaabil bulûga erince Cenâb-i Hak Hz. Âdem'e, Kaabil ile Leyûzâ'yi, Hâbil ile de Ik1îmâ 'yi evlendirmesini emir buyurmus. Ik1îmâ pek güzelmis. Kaabil —ikiz kardesi olmasina ragmen— onunla ev-lenmek istemis. Hz. Âdem (Aleyhisseiâml onlara birer kurban teklif etmis. Kaabil çiftçi, Hâbil davar sahibi imis. Kaabil içinden : «Habil Iklîmâ'yi aldiktan sonra benim kurbanim kabul edilse ne olacak, edilmese ne olacak!»

diyerek en kb'tü mahsûlünden bir yigin zahireyi kurban ayirmis. Habî1 ise Allah'in rizâsmi dileyerek sürüsünün içinden en semiz koçu ve bir mikdar sütle yagi kurbân ayirmis. O zaman kimin kurbani kabul edilirse, gökten beyaz bir ates inerek onu yermis. Gökten inen ates Hâbi1'in kurbanini yemis; Kaabi1'inkine dokunmamis. Kaabi1 buna içerliyerek Hâbi1'i öldürmüs.
Kurbanin yeri ile Hâbi1'in nerede ve nasil öldürüldügü de ihtilaflidir. Ekser-i ulemâya göre kurbanin yeri Hindistan 'dir. Kaabi1 kardesini tasla öldürmüstür. Bogdugunu söyleyenler oldugu gibi, demirle öldürdügünü söyleyenler de vardir. Sahîh kavle göre ölüm vak'asi da Hindistan'da olmustur.
Hadîste geçen «kifl» kelimesi: Nasîb ve cüz' mânâsina gelir, imam Halil: «Günâh ve sevabin kifli: tki kati mânâsina gelir.» demistir.
Hadîs-i serîf Islâm'in kaidelerinden biridir. Kaide sudur: Bir kimse bir kötülük icad ederse o kötülügü isleyen her insanin kazandigi günahin bir misli —tâ kiyamete kadar— îcâdçiya da verilir. Hayir îcâd edenin hali de böyledir. Ona da yolundan gidenlerin sevabi verilir. Bu babda:
«Her kim bir hayra delâlet ederse, o hayri isleyenin kazandigi ecrin bir misli de kendisine verilir.» hadîsi. He daha baska sahîh hadîsler de vardir.

8- Kan Dökmek Sebebiyile Âhirette Verilecek Ceza ve Kiyamet Gününde Insanlar Arasinda Görülecek Ilk Davanin Bu Olusu Babi

28- (1678) Bize Osman b. Ebi Sey be ile tshâk b. Ibrahim ve Mu-hammed b. Abdillâh b. Nümeyr toptan Vekî'den, o da A'mes'den naklen rivayet ettiler. H.
Bize Ebû kiekir b. Ebi Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abde b. Süleyman ile Vekî\ A'mes'den, o da Ebû Vâil'den, o da Abdullah'dan naklen rivayet ettiler. Abdullah söyle demis: Resûlüllah (SallalIahü Aleyhi ve Selîem) : .
«Kiyamet gününde insanlar arasinda ilk görülecek dâva kanlar hakkinda olacaktir.» buyurdular.

(...) Bize Ubeydullah b. Muâz rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. H.
Bana Yahya b. Habîb de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hâlid (yâni tbnil-Hâris) rivayet etti. H.
Batta Bisr b. Hâlid dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. H.
Bize Ibnil-MÜsennâ ile Ibni Bessar da rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ibni Ebî Adiy rivayet etti. Bu râvilerin hepsi Sube'den, o da A'mes*-den, o da Ebû VaiTden, o da Abdullah'dan, o da Peygamber (Satlaüahü Aleyhi ve Sellem)a en naklen bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir. Su kadar var ki, bazilari Su'be'den naklen »dâva görülür» demis; bâzilari da «Insanlar arasinda hükmolunur» demislerdir.
Bu hadîsi Buhâri «Rikaak- ve «Diyât» bahislerinde; Tirmizi ile îbni Mâce «Diyât» da; Nesâi «Muharebe» bahsinde muhtelif râviîerden tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serif haksiz yere kan dökmenin pek agir vebali mûcib olduguna isaret etmektedir. Çünkü kiyamet gününde ise evvelâ ondan baslanmasi onun son derece mühim oldugunu gösterir.
Burada söyle bir suâl hatira gelebilir: Sünen kitaplarinda Hz. Ebû Hüreyre'den rivayet olunan meshur bir hadîste Peygamber (Sallaliahu Aleyhi ve Sellem):
«Kiyamet gönünde kulun ilk hesaba çekilecegi ameli namazdir.» buyurmustur. Bu iki hadîs birbirlerine muânz olmuyorlar mi?
Cevap: Hayir! Iki hadîs arasinda muâraza yoktur. Zîra Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) hadîsi kullarla Allah arasindaki haklara âiddir. Babimiz hadîsi ise kullarin kendi aralarinda, birbirlerine karsi olart haklara dairdir. Yâni biri bir nevi' hakkin, digeri baska nev'in ilk dâvasindan bahsediyor demektir.

9- Kan, Irz ve Mallarin Agir Sekilde Haram Kilindigini Beyan Babi

29- (1679) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe île Yahya b. Habîb El-Hârisî rivayet ettiler. (Lâfizlari birbirine yakindir.) (Dediler ki) : Bize Bekra'dan, o da Ebû Bekra'dan, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Abdülvehhâb Es-Sekafî, Eyyûb'dan, o da Ibni Sîrîn'den, o da tbni Ebî den naklen rivayet ettiler. (Demis ki) : Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdu:
«Süphesiz ki zaman, Allah'in göklerle yeri yarattigi gündeki hey'eti gîbi dönmüstür. Sene on iki aydir. Bunlardan dördü haram aylardir, ki üçü arka arkaya gelir: Zülka'de, Zülhicce ve Muharrem. Bir de iki cumâd ile Sa'bân arasindaki Mudar'in ayi Receb!» Sonra sunlari söyledi:
«Bu hangi aydir?» Biz:
— Allah ve BesûIÜ bilir! dedik. Bunun üzerine sükût etti; hattâ ona adindan baska bir isim verecek sandik. «Bu Zülhicce degil mi?» buyurdu.
— Evet öyle! dedik.
«Yâ su belde neresidir?» diye sordu.
— Allah ve Resulü bilir! dedik. Müteakiben yine sükût etti; hattâ ona adindan baska bir isim verecek sandik.
«Ma'lûm belde degil mi?» dedi.
— Evet öyle! cevabini verdik. «Yâ su gün nedir?» buyurdu.
— Allah ve Resulü bilir, dedik. Bunun üzerine yine sükût etti; hattâ ona adindan baska bir isim verecek sandik.
«Kurban gönü degil mi?» diye sordu.
— Evet öyle! Tâ Resûlâllah, dedik.
«Iste sizin kanlariniz, mallariniz (Muhammed demis ki: Zannederim) ve irzlariniz, su ayinizda, su beldenizde, su gününüzün hürmeti gibi birbirinize haramdir. Yakinda Rabbinize kavusacaksiniz; o da size amellerinizden suâl edecek. Sakin benden sonra birbirinizin boyunlarini vuran küffâr (veya sapiklar ol m ay) a dönmeyin! Dikkat!.. Burada bulunan, bulunmayana teblig etsin! Olur ki, bazi teblig olunan, bunu bazi isitenden daha belleyisli olur.» buyurdu. Sonra:
«Dikkati.. Teblig ettim mî?» dedi.
Ibni Habîb kendi rivayetinde : «Mudarin Recebi...» dedi. Ebû Bekr'in rivayetinde ise : «Benden sonra dönmeyin!» cümlesi vardir.

30- (...) Bize Nasr b. Aliy El-Cehdamî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yezîd b. Zürey' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdullah b, Avn, Muham-med b. Sîrîn'den, o da Abdurrahmân b. Ebî Bekra'dan, o da babasindan naklen rivayet etti. Söyle demis :
O gün gelince Peygamber (Sailallahu A Ieyhi ve Sellem) devesinin üzerine oturdu. Bir insan da yularindan tuttu. Derken :
«Bilir misiniz bugün hangi gündür?» buyurdu. Ashâb:
— Allah ve Resulü bilir... dediler. Hattâ ona adindan baska bir isim verecek sandik; sonra:
«Kurban günü degil mi?» buyurdu.
— Hay hay (Öyle) yâ Eesûlâllah, dedik. «Yâ bu ay nedir?» diye sordu.
— Allah ve Resulü bilir, dedik.
«ZDlhicce degil mi?» buyurdu.
— Hay hay (öyle) yâ ResûlâUah, dedik. «Yâ ?u belde neresidir?» diye sordu.
— Allah ve Resulü bilir, dedik. Hattâ ona adindan baska bir isim verecek sandik.
«Ma'lOm belde degil mi?» buyurdu.
— Hay hay (öyle) yâ ResûlâUah, dedik.
«iste sizin kanlariniz, mallariniz ve irzlariniz birbirinize su beldenizde, su ayinizda, su gününüzün hürmeti gibi haramdir. Burada bulunan bulunmayana iletsin I» buyurdular.
Sonra iki bakla koça yönelerek onlari kesti. Ve bir koyun sürüsüne dönerek onu aramizda taksim etti.

(...) Bize Muhammed b. El-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hammâd b. Mes'ade, Ibni Avn'd en rivayet etti. (Demis ki) : Muhammed sunu söyledi: Abdurrahmân b. Ebî Bekre, babasindan naklen söyledi. (Demis ki) : O gün gelince Peygamber (Sailallahu Aleyhi ve Sellem) bir devenin üzerine oturdu. Bir adam da yedegini (yahut yularini) tutmustu...
Râvi, Yezîd b. Zürey' hadîsi gibi rivayette bulunmustur.

31- (...) Bana Muhammed b. Hâti'm b. Meymûn rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Kurra b. HftUd rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Sîrîn, Abdurrahmân b. Ebî Bekrâ ile bence Abdurrahmân b. Ebî Bekrâ'dan daha üstün olan baska bir zâttan rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. Amr b. Cebele ile Ahmed b. Hirâs da rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Ebû Âmir Abdülmelik b. Amr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Kurra, Yahya b. Saîd isnadi ile Ebû Bekrâ'dan rivayet etti, (O adamin adini da Humeyd b. Abdirrahmân diye söyledi.) Ebû Bekra söyle demis:
Resûlüllah (SallallahüAley'i veSellem) kurban günü bize hutbe irâd ederek:
«Bugün nedir?» diye sordu...
Râviler hadîsi, Ibni Avn'in hadîsi gibi nakletmislerdIr. Ya niz o «ve irzlariniz» kaydini zikretmiyor. «Sonra iki koça yöneldi...» cümlesi ile ondan sonrasini da anmiyor. O bu hadîste söyle demistir:
«Su beldenizde, su ayinizda, su gününüzün hürmeti gibi tâ Rabbînize kavusacaginiz güne kadar!.. Dikkati Teblig ettim mi? Ashâb:
— Evet! dediler.
Allahim, sâhid ol! Buyurdu.»
Bu hadîsi Buhâri «Ilim, Hacc, Bed'ül-Halk, Edâhî, Fiten, Tef-sîr» ve «Megâzî» bahislerinde; NesâI «Hacc» ve «Ilim»de tahrîc ettikleri gibi, diger «Sünen» sahipleri de bu mânâda hadîsler rivayet etmislerdir. Hadîs-i serif kitabimizin basinda «Imân» bahsinde de geçmisti.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu hutbesini Veda' haccin-da Kurban Bayrami günü Mina'da okumustur. Rivayetlerin bazisinda devenin yularim tutan zatin Hz. Bilâl oldugu bildirilmis; bir rivayette bu isi Amr b. Hârice, baska bir rivayette râvi Ebû Bekrâ yapmistir. Bundan maksat, devenin hareketini önlemek, sahibini rahatsiz etmesine mâni' olmaktir.
Donen zamandan murâd senedir. Ulemânin beyanlarina göre câhili-yet devrinde Araplar haram aylarin tahrimî hususunda Hz. îbra-hîm dînine riâyet ederlermis. Fakat arka arkaya üç ay harbsiz durmak kendilerine güf gelirmis. Bu sebeple haram aylardau birinde harbe muhtaç olurlarsa o ayin hürmetini sonraki aya te'hir ederler; meselâ Muharrem ayinda harb olursa onun hürmetini Safer'e birakirlarmis. Gelecek sene bu hürmet baska aya te'hir edilirmis. Bu is yillarca +^ker-rür etmis. Nihayet aylari karistirmislar. Peygamber (Saliallahü AUyhi ve Seltem) in hacci onlarin Zü1hicce'yi haram kildiklari seneye tesadüf etmis. Bu münasebetle izahta bulunarak zamani döndürmelerinin Allah'in göklerle yeri yarattigi gün verdigi hükme tesadüf ettigini haber vermistir.
Ebû Ubeyd söyle diyor : «Araplar nesi' yâni te'hîr yaparlardi. Allah Teâlâ'nin hakkinda :
(Nesî' ancak küfürde fazlaliktir.) [5] buyurdugu iste budur. Çok defa Muharrem ayinda harbe muhtaç olurlar; onun tahrîmini Safer'e te'hir ederlerdi. Sonra gelecek sene Safer'i te'hir ederlerdi. îste o sene Muharrem'in yerine dönüsüne rastlamistir.»
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in Receb için «Mudar'in ayi» demesi meseleyi îzâhda mubâlega göstermek içindir. Filhakika Mudar'la Rabia kabileleri arasinda Receb ayi hakkinda ihtilâf varcL. Mudar Receb'i bugün mâruf olan yerinde sayar; Rabîa ise onu ramazan kabul ederlerdi. Bundan dolayi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Receb'i Mudara izafe buyurmustur. Mâmâfîh Mudar Receb ayini baska kabilelerden daha fazla ta'zîm ettigi için onlara izafe ettigini söyliyenler de olmustur.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem);
«Bu ay hangi aydir?» diye sorarak sükût etmesi, sonra îzahda bulunmasi, tefhim, takrir ve bu ayin, bu günün, bu

beldenin mertebelerinin büyüklügüne tenbîh içindir.
Ashâb-i kiramin : «Allah ve Resulü bilir.» seklindeki cevaplari terbiye ve nezâketleri icâbidir. Zira malûmlari olan cevâbin Resûlüllah (Sallalahü Aleyhi ve Seltem)'e gizli kalmadigini bildikleri için maksadinin mutlak surette ihbar olmadigini anlamislardi.
Bakla koç» diye terceme ettigimiz «emlah»in asil mânâsi: Beyazla siyah karisik olup beyazi gâlib gelen demektir.
«Sonra iki bakla koça yönelerek...» ilâh... cümlesi bâzi muhaddis-lere göre râvi Ibni Avn'in kendi sözüdür. Buhâri bu cümleyi zikretmemistir. Bu sebeple mezkûr cümlenin râvi taraiindan bir vehim olduguna yahut hadîslerin ayri ayri hutbelerde îrâd edilmis iki hadîs olduguna ihtimâl verenler olmussa da Müs1im'in «Dahâyâ» bahsindeki rivayetinde bu ziyade mevcuttur. Binâenaleyh cümlenin metn-i hadîsten oldugunda süphe kalmaz. Fakat hadîsin bir rivayetinde Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in :
cEy cemaati Bugün hangi gündür?» ilâh... diye sordugu, ashabin su sorulara: «Haram gündür. Haram beldedir. Haram aydir.» diye cevab verdikleri bildiriliyor. Babimizin hadîsinde ise sahabenin : «Allah ve Resulü bilir.» dedikleri görülüyor, ki bu da hutbenin ayri ayri iki defa okundugu ihtimâlini kuvvetlendirir. Su halde ikinci hutbede cevab verenler, birinciyi dinleyenlerdir. Birinci hutbede bulunmayanlar susmuslardir. Kavilerin bazisi cevab verenleri, bazisi da vermeyenleri dinlemis ve her biri isittigini rivayet etmislerdir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Alim bir zâtin, ilmini, bilmeyenlere teblig ve beyan etmesi vâ-cibtir. Allah'in ulemâdan aldigi ahdu mîsâk da budur.
2- Hadîsin râvisi onun mânâsini bilmese bile rivayeti kabul edilebilir.
3- Bir seyin haram oldugunu bilen kimsenin onu en belîg ve agir sekilde beyan etmesi gerekir.
4- Böbürlenmek için degil de ihtiyaç dolayisi ile hayvan üzerine oturmak caizdir.
5- Cemâatin isitip görmesi için hutbeyi yüksek bir yerde okumak gerekir.
6- Haram olmakta mal, can ve irz müsavidir.
7- Nevevî'nin beyânina göre mal, can ve irzlari güne, aya ve beldeye benzetmekte darb-i meselin ve benzeri benzerine kiyas etmenin müstehab olduguna delîl vardir.
8- Bitmez tükenmez kan dâvasi pesinde kosanlar bu hadîslerden ibret almalidirlar!

10- Katli Ikrarin Sahih Olusu; Öldürülenin Velisine Kisas Îmkani Verilmesi ve Ondan Afv Istemenin Müstehab Olusu Babi

32- (1680) Bize Ubeydullah b. Muâz El-Anberî rivayet etti." (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebû Yûnus, Simâk b. Harb'dan rivayet etti ki, ona da Alkame b. Vâil, ona da babasi rivayet etmis. (Demis ki) :
Ben Peygamber (Sallallqhü Aleyhi ve Sellem)'\e beraber otururken ansizin bir adam birini bir tasma yedekle yederek geliverdi; ve: Ya Resûlâl lahî Bu adam benim kardesimi öldürdü! dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi veSellem):
«Onu öldürdün mü? diye sordu. (Getiren zât: O i'tirâf etmezse aleyhine beyyine getirecegim; dedi.) (Getirilen) Evet, öldürdüm, dedi.
«Onu nasil öldürdün?» diye sordu.
— Ikimiz bir agaçtan yaprak silkiyorduk. Derken bana sögerek beni kizdirdi. Ben de balta ile basina vurdum ve öldürdüm; dedi.
Peygamber (SaIlatlahü Aleyhi ve Sellem) ona :
«Kendin namina ona verecek bir seyin var mi?» diye sordu.
— Benim elbisemle baltamdan baska malim yoktur, cevabini verdi. «Kavmin seni satin alirlar sanir misin?»

buyurdu. Adam:
— Ben kavmimce bes para etmem! dedi. Bunun üzerine ona yedegini atarak:
«Al arkadasiml» buyurdu. Adam da onu alip gitti. O gittikten sonra Rcsûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) :
«Onu öldürürse o da onun gibi olur.» buyurdular. Derken adam döndü ve:
— Yâ Resûlâllah! Duydum ki sen :
«Onu öldürürse o da onun gibi olur» tuyurmussun; halbuki ben onu senin emrinle aldim; dedi. Bunun üzerine Resûlüllsh {Sallallahü Aleyhi ve Seilem t :
«Onun seninle kardesinin günahlarinizi üzerine almasini Istemez misin?» buyurdular. Adam:
— Yâ Nebiyyallâh! (Gâlibâ) bay hay dedi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seilem):
«Iste bu onun gibidir.» buyurdu. Adam da onun yedegini atti ve ona yol verdi.

33- (...) Bana Muhammed b. Hatim de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Saîd b. Süleyman rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hijseym rivayet etti. (De-dI ki) : Bize Ismail b. Salim, Alkame b. Vâil'den, o da babasindan naklen haber verdi. Söyle demis:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi veSel!em)'e adam öldürmüs birini getirdiler. O da öldürülenin velîsine kisas hakki tanidi. Bunun üzerine velî onu alip gitti. Boynunda tasma yedek vardi; onu çekiyordu. O dönüp gittikten sonra Kesûlüllah (Sallatlahü Aleyhi ve Seilem) :
«Katille maktul cehennemdedir.» buyurdular. Derken biri o adama giderek Rcsûlüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sc!lem)"m sözünü söyledi. O da katili birakiverdi.
Ismail b. Salim demis ki: Ben bunu Habib b. Ebî Sâbit'e andim da : Bana tbni Esva' rivayet etti ki, Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Selletn) ondan ancak afv etmesini istemis, fakat o kabul etmemis; dedi.
Nis'a: Tasmadan örme iptir. Katili getiren zâtin: «O itiraf etmezse aleyhine beyyine getirecegim!» sözünden maksadi, inkâra mecali olmadigini anlatmaktir.
Karn: Aslinda boynuz demektir. Insana nisbet edildigi zaman ondan basin yan tarafi kasdedilir.
Nevevî'nin beyânina göre :
«Onu öldürürse o da onun gibi olur.» cümlesinin sahih te'vili sudur; birbirlerine üstünlük ve minnet bulunmamasi hususunda o da katil gibidir; çünkü ondan hakkini almis olur. Fakat afvederse is degisir; bu sefer fazl-u minnet onun olur; dünyada hürmetle anilir; âhirette de bol sevâb kazanir.
Bazilari bu cümleyi te'vîl ederken: «Katil olmakta ikisi de birdir. Gerçi birinin Öldürülmesi haram, digerininki mubah ise de öfkeye ve nefse uymakta müsavidirler. Bahusus Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Selletn) o zâttan, katili afvetmesini de istemisti» demislerdir.
Resûlüllah {Salîallahü Aleyhi ve Sellem) bu sözü sahih bir maksadi îhâm için söylemistir.' Maksat velînin korkarak afvetmesidir. Afvde ise hem velî hem de maktul için maslahat vardir. Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)hn maslahata târîz suretiyle isarette bulunmustur.
«Onun seninle kardesinin günahlarinizi üzerine almasini istemez misin?» cümlesini bazilari: «Maktulü öldürdügü, kardesini de bu sebeple üzüntü ve kedere gark ettigi için ikisinin günahlarini da. yüklenmis olur.» seklinde izah etmislerdir. «Onu afvetmen senin ve ölen kardesinin geçmis günahlarinizin bagislanmasina sebep olur.» mânâsina da ihtimâli vardir.
«Katille maktul cehennemdedir.» cümlesine gelince : Burada ondan murâd, hadîste bahsedilenler degildir; zîra velî katili öldürmek için Peygamber (Salîallahü A leyhi ve Sellem) 'den izin almistir. Cümleden maksat asabiyet ve saire gibi haram bir sebeple birbirlerini vuran katil ve maktuldür. Ancak Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) bununla yine afve ta'-rîz yapmistir. Nitekim maktulün velîsi, ben de bu sözün mânâsina girerim diye korkmus ve katili öldürtmekten vaz geçmistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Cinayet isleyen bir kimseye siddet gösterilir; ve baglanarak hak sahibine teslim edilir.
2- Da'vâliya. dâvanin cevabi sorulabilir. Ihtimal ikrar eder de bu suretle da'vaci ve hâkim sâhid celbi, sâhid tâdili gibi külfetlerden kurtulurlar. Bir de ikrarla hüküm vermek beyyine ile hükümden daha kuvvetlidir.
3- Hâkim velîden cânîyi afvetmesini isteyebilir.
4- Mesele hâkime intikal ettikten sonra dahi a'iV caizdir.
5- Amden katilde diyet almak caizdir.
6- Amden katilde ikrar kabul edilir.
7- Fetva veren zât, ta'rîz yolu ile anlatmakta soran için bir fayda görürse bunu yapmasini bazi ulema müstehab görmüslerdir. Meselâ: Bir cânî katilin tevbesi kabul olunur mu diye sorar da, fetvayi verecek zât evet dedigi takdirde bundan katilin cesaret alacagini sezerse: «Ibni Abbâs Hazretlerinin katile tevbe yoktur dedigi sahih senedle rivayet olunmustur.» diye cevab verebilir. Burada her ne kadar fetvayi veren, ibni Abbâs hazretlerinin kavline muvafakat etmese de soran onun da ayni mezhebde oldugunu zanneder ve katillikten vazgeçer.
8- Kaadî Iyâz'in beyânina göre bu hadîs, kisasin katilin günahina tamamiyle keffâret olmadigina delildir. Baska bir hadîste de vâ-rid oldugu vecihle kisas katilin Allah'a karsi olan günahina keffâret teskil etse de maktulün hakki yine bakîdir.

11- Ceninin Diyeti ve Hataen Katille Sibhi Amdde Caninin Âkilesine Diyetin Vücübu Babi

34- (1681) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlik'e, tbni Sihâb'dan dinledigim, onun da Ebû Seleme'd en, onun da EbÛ Hti-reyre'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum:
Hüzeyl (kabilesin) den iki kadin birbirlerine (tas) atmislar da biri çocugunu düsürmüs. Resûlüllah (Sallaltahü Aleyhi ve Sellem) o çocuk hakkinda gurre ile (yâni) bir köle veya bir cariye ile hüküm buyurmus.

35- (...) Bize Kuteybe b. Saîd de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, tbni Sihâb'dan, o da Ibni'l-Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti ki söyle demi;:
Resûlüllah (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) Beni Iihyân'dan bir kadinin ölü olarak düsen çocugu hakkinda gurre ile (yâni) bir köle .veya câriye ile hüküm buyurdu. Sonra hakkinda gurre ile hükmolunan kadin öldü de, Resûlüllah (Salla!lahit Aleyhi ve Sellem) mirasini çocuklari ile kocasina; diyetini de (suçlunun) asabesine hükmetti.

36- (...) Bana Ebû't-T&hir dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb rivayet etti. H.
Bize Harmele b. Yahya Et-Tücîbî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize tbni Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yûnus, Ibni Sihâb'dan, o da tbni'l-Müseyyeb ile Ebû Seleme b. Abdirrahmân'dan naklen haber verdi ki, Ebû Hüreyre sunlari söylemis:
Hüzeyl (kabilesin) den iki kadin kavga ettiler de, biri digerine tasatarak onu ve karnindaki (cenî) ni öldürdü. Bunun üzerine ResûtüIIah (Sailallahü Aleyhi ve SeUem)'m huzuruna dâvaya çiktilar. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ceninin diyetini gurre (yâni) bir köle veya câriye olarak hüküm buyurdu. Kadinin diyetini »kilesine hükmetti. Çocuklarini ve onlarla beraber bulunanlari da kadina mirasçi yapti. Derken Hamel b. Nâbiga El-Hüzelî:
— Yâ Resûlüllah! Ben yememis, içmemis, konusmami;; dogarken bagirmami^ bir kimseyi nasil ödeyebilirim; böylesi heder kilinir, dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (SallallahiI Aleyhi ve Selletn}:
«Bu (adam) yaptigi sec'inden dolayi ancak kâhinlerin kardesliklerin-dendIr. buyurdular. .

(...) Bize Abd b. Humeyd de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdür-razzâk haber verdi. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Zührî'den, o da Ebû Sele-me'den, o da Ebû HÜreyre'den naklen haber verdi. Söyle demis:
Iki kadin kavga ettiler...
Hâvi hadîsi kissasi ile rivayet etmis, yalniz: «Çocuklarini ve onlarla beraber olanlari da kadina mirasçi yapti.»

cümlesini anmamis; söyle demistir :. «Birisi: Biz nasil diyet öderiz! dedi.» Râvi, Hamel b. Mâlik'in adini da söylememistir.

37- (1682) Bize Ishâk b. tbrâhîm El-Hanzatt rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Cerîr, Mansûr'dan, o da Ibrahim'den, o da Ubeyd b. Nudayle El-Huzâî'den, o da Mugîra b. Su'be'den naklen haber verdi. Mugîra söyle demig:
Bir kadin, ortagini gebe oldugu halde çadir diregi ile döverek öldürdü. Bunlardan biri Iihyân'dandi. Kesûlüllah (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) öldürülenin diyetini, karnindaki (cenin) için de bir gürreyi katilin asa-besine hükmetti. Bunun üzerine katilin asabesinden bir adam:
— Biz yememis içmemis; dogarken bagirmamis bir kimseyi mi ödeyecegiz! Böylesi heder kilinir; dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:
«Bedevilerin sec'i gibi sec'i mi (bul)» buyurdu ve diyeti onlara yükledi.»

38- (...) Bana Muhammed fc. Kâfi' de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. Âdem rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mufaddal, Mansûr'dan, o da Ibrahim'den, o da Ubeyd b. Nudayle'den, o da Mugîra b. Su'be'den naklen rivayet etti ki, bir kadin, ortagim çadir diregi ile Öldürmüs de bu hususta Hefiûlvllah (Sallallahü Aleyhi ve SellenH'e gelmisler. O da kadinin âkilesine diyet hükmetmis. (Ölen) kadin hâmile imis. Bu sebeple cenin hakkinda gurre ile hüküm buyurmus. Bunun üzerine kadinin asabesinden biri:
— Biz yememis içmemis; bagirip istihlâl etmemis bir çocugun diyetini mî Ödeyecegiz! Böylesi heder kilinir! demis. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Salem):
«Bedevilerin seci gibi sec'i ha!..» buyurmuslar.

(...) Bana Muhammed b. Hatim ile Muhammed b. Bessâr rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Abdurrahmân b. Mehdi, Süfyân'dan, o da Mansûr'dan bu isnâdla Cerîr ve Mufaddal'in hadîsi mânâsinda rivayette bulundu.

(...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Muhammed b. El-Müsennâ ve Ibni Bessâr da rivayet ettiler. (Dediler ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer, Su'be'den, o da Mansûr'dan naklen isnadlari ile bu hadîsi oldugu gibi rivayet ettiler. Yalniz onda su da vardir: «Kadin çocugunu düsürdü. Ve bu mesele Peygamber (Sallallahü Aleyhi veSellern) *e arzolundu da o çocuk hakkinda gurre ile hüküm buyurdu. Bu isi kadinin velîlerinin üzerine serdi.» Hadîste «kadinin diyeti»ni zikretmemistir.
Bu rivayetleri Buhâri «Tib» ve «Diyât» bahislerinde tahrîc ettigi gibi; Ebû Dâvûd ile Nesâî dahî muhtelif lâfizlarla muhtelif râvîlerden rivayette bulunmuslardir.
Kavga eden kadinlar Hamel b. Mâlik b. Nâbiga 'nin hanimlaridir. Hadîste Hz. Hamel'e dedesine nisbetle Hamel b. Nâbiga denilmistir. Hüzey1 kabilesinden olup Basra'da yasamistir.
Rivayetlerin bazisinda kadinlarin Hüzey1 kabilesinden olduklari, bir rivayette birinin Benî Lihyân'a mensûb oldugu bildiri-liyorsa da iki rivayet arasinda münâfât yoktur, çünkü Benî Lihyân (Lahyân) Hüzey1'in bir dalidir. Rivayetlerden anlasiliyor ki, bu kavgada kadinlardan biri hem ortagini, hem de karnindaki cenîni öldürmüs. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUem) ölenin diyetini cinayet sahibesine degil de âkilesine (yâni baba tarafindan olan akrabasina) yüklemis. Çünkü kadin ortagini, ekseriyetle Öldürmek için kullanilmayan küçük tas veya ince sopa ile Öldürmüstür. Bu takdirde ise ölüm sibhUamdle meydana geldiginden cânîye kisas ve diyet lâzim gelmez; diyeti âkilesi öder. ölen cenin için de katilenin velîsine gurre yâni bir.köle veya câriye âzâd etmesi lâzim geldigine hükmetmistir.
Gurre kelimesini cumhuru muhaddisîn burada oldugu gibi tenvînle rivayet etmislerdir. Bu takdirde ondan sonra gelen «abd» onun bedeli olur. Kaadî Iyâz bâzilarinin gurreyi izafetle rivayet ettigini söv-lemis: «Fakat birincisi daha münâsib ve kiyasa daha uygun dur. > demistir.
Gurre, hadîsi serîfde bir köle veya câriye diye tefsîr edilmistir. Buradaki yâhud mânâsina gelen «ev» sek için degil, taksim bildirmek içindir. Yâni ondan murâd köle veya câriyedir. Mâmâfîh bu vak'aya mahsus olmak üzere

râvi tarafindan sek için olmasi ihtimâli üzerinde duranlar bulundugu gibi, gurre kelimesinden sonra gelen kismin nefsi hadisten olmayip râvinin sözü oldugunu söyliyenler de vardir.
Gurre esas itibariyle atin alnindaki beyazliktir. Onun için E.bû Amr tbni Abdilberr: «Gurreden murâd köle veya cariyenin hassaten beyaz olanidir. Siyahi kâfi gelmez. Çünkü Resûlüllah (Sailallchü Aleyhi ve Seüem) gurre kelimesiyle köle ve cariyenin sahsindan ziyâde bir mânâ kasdetmemis olsa onu zikretmez; sadece «bir köle veya câriye» demekle iktifa ederdi.» demistir. Fakat Ebû Amr'in bu sözü fukahanm ittifakina aykmdr. Fukahaya göre gurre için siyah köle ve câriye de kâfidir. Onlarca muteber olan, kiymettir. Köle veya cariyenin kiymeti ya annenin diyetinin onda birini yahut babanin diyetinin onda birinin yarisini tutmalidir.
Lügat ulemâsinin beyanlarina göre Araplarca gurre : Bir seyin en iyisi demektir. Burda insana gurre denilmesi, insan en güzel sekil ve kivamda yaratildigi içindir.
Hadisin bâzi rivayetlerinde: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gurre ile (yâni) bir köle veya câriye, yahut at veya katirla hükmetti.» denilmisse de Nevevî bu rivayetin bâtil oldugunu söylüyor. Mâ-mâfîh selefin ulemasindan Tâvû's, Atâ' ve Mücâhid gur-renin köle, câriye ve attan olacagina kaildirler. Dâvûd-u Zahirî ise: «Gurre adi verilebilen her sey gurre için kâfidir.» demistir.
Hz. Hame1'in ifadesindeki «yütallü» kelimesi sahih hadîs kitaplarinda «batale» seklinde de rivayet olunmustur. Bunlarin ikisi de «heder ve mülgadir» mânâsina gelirler.
Hamel (Radiyallahu anh)'m sözüne karsi Resûlüllah (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem yin :
«Bu (adam) yaptigi sed'den dolayi ancak kâhinlerin kardesliklerin-dendir!» buyurmasi iki vecihten dolayidir. Birincisi: Hz. Hamel bu sözü ile seriatin hükmüne karsi çikmis; onu ibtâle çalismistir. Ikincisi: Konusmasinda seci' yapmak için tekellüf göstermistir. Sec'in bu iki sekli de çirkindir. Gerçi bazan Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de seci' yapardi:
«Allah va'dinde sâdiktir; kuluna yardim etmis ve hizipleri yalniz ba-fina hezimet* ugratmistir.» gibi hadîslerde seci* vardir; fakat onun sözünde ne serîatin hükmüne aykirilik vardir, ne de tekellüf!.. Bu gibi seci'-ler ise çirkin degil bilâkis güzel ve makbuldür. Nitekim Resûlüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellemjde:
.«Bedevilerin seci gibi...» buyurarak secilerin sâdece bâzilarinin mez-mûm olduguna isaret etmistir.

Seci': Cümle sonundaki kelimelerin lâfzan birbirine uygun düsmesidir. [6]
Kâhin: Ileride olacak seyleri bildigini iddia eden kimsedir. Kâhinler bâtil mezheplerini terviç için seci'li sözler söylerlermis. Resûlüllah (Sallaltafiü Aleyhi ve SeHem)Ht. Hame1'i bundan dolayi onlara benzetmistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Ceninin diyeti bllittifak gurredir. Bu hususta erkekle kiz arasinda fark olmadigi gibi, azasinin tam veya noksan olmasi yahut henüz tesekkül halindeki pihti, hükümde müsavidir.
2- Gurre ceninin veresesine miras haklarina göre verilir. Ulemâ dan bazilarina göre cenin annesinin bir uzvu mesabesindedir. Binaenaleyh alinan gurre yalniz annesine verilir. Bu tafsilât ceninin ölü olarak dogduguna göredir. Diri olarak dogar da sonra Ölürse büyük insan gibi diyeti ödenir ve erkekse yüz deve, kizsa elli deve vermek îcâbeder.
3- Gurreyi âkilenin vermesi lâzimdir. Cinayeti isleyen gurre vermez. Hanefîler'le tmam Safiî 'nin mezhepleri budur. Imam Mâlik ile Basra ulemâsi «Gurreyi cani öder.» demislerdir. Imam Âzam'la Imam Mâlik'e göre caniye keffâret de lâzim gelmez. Imam Safiî ile diger bazi ulemâ keffâretin lüzumuna kail olmuslardir.

39- (1689) Bize Ebû Bekir b. EM Seyfae ile Ebû Kürcyb ve Ishâk b. Ibrahim de rivayet ettiler. Lâfiz Ebû Bekr'indir. (Ishâk: Bize haber verdi, tâbirini kullandi.) ötekiler : Bize Veki', Hisâm b. Urve'den, o da babasindan, o da Misver b. Mahrame'deii naklen rivayet etti... dediler. Misver söyle demis:
Ömer b. Hattâb, kadinin cenini hakkinda halkla istisare etti de Mu-gîra b. Su'fce: Ben Peygamber (Sallailchü

Aleyhi ve Sellem)'in onun hakkinda gurre ile (yâni) bir köle veya câriye ile hükmettigine sahi d oldum; dedi. Bunun üzerine Ömer:

Bana seninle birlikte sahidlik edecek birini getir! dedi. Ve ona Mu-hammed b. Mesleme sâhidlik etti.

Bu rivayeti Buhâri ile Ebû Dâvûd «Diyât» bahsinde tahrîc etmislerdir.

Milas: Cenîn demektir. Müs1im'in bütün nüshalarinda bu kelime, «milâs» seklinde rivayet olunmustur. Lügatte ma'rûf olan sekli ise «imlâs»dir. Nitekim Buhâri 'de de öyledir.

Imlâs: Vaktinden evvel çocuk düsürmektir. Humeydi bu hadîsi kitabinda zikretmis ve: «îmlâs, lügat kitaplarinda ma'ruf oldugu gibi hemze iledir.» demistir. Mâmâfîh Kaadî Iyâz'in beyanina göre bir sey yerinden bosanip kurtuldu mânâsina Araplar «melisa's-sey'ü» derlermis. Kaadî: «Eger ondan cenin kasdedilirse «milâs» okumak sahîh olur.» diyor.

Dârekutnî bu hadîs hakkinda Imam Müslim'i tahtie etmis ve sunlari söylemistir: «Râvi Vekî' bu hadîste vehmetmistir. Hisâm'in ashabi ona muhalefette bulunarak râviler meyâninda Mis-ver'i zikretmemislerdir ki, dogrusu da budur. Müslim, Veki'in hadîsinden baskasini zikretmemistir. Buhâri ise ona muhalefet edenlerin hadîsini de almistir; dogrusu da budur...» Fakat Nevevî : «Hadîsin muttasil olabilmesi için Misver ile Urve'yi zikretmek mutlaka lâzimdir; zira Urve Hz. Ömer'e yetismemistir.» diyor.

Haberi vâhid hüccet oldugu hâlde Hz. Ömer'in onu kabul etmi-yerek sâhid istemesi te'kîd ve tesbît içindir. Hadîse sahidlik eden Muhammed b. Mesleme (Radiyallahucmh) Bedir gazilerinden olup ashâb-i kiramin büyüklerindendir; 43 târihinde vefat etmistir.

---

[1] Buseyr b. Yesâr ei-Harsî: Ensardan ve azadlilardan fakîh bir zattir.

[2] Sure-i Mâidc âyel * 33

[3] Ya'lâ b Ümeyye EJ-Tcmîm" : Annesinin adi Münye'dir. Bazan ona nisbetle kendisine Ya'lâ b. Münye de dediür. Mekke'nin fethinde müslüman olmus; Huneyn, Taif ve Tebûk gazalarinda bulunmus; 38 tarihinde Siffînde sehid olmustur.

[4] Abdullah b. Mes'ûd (R.A.).

[5] Sûre-i Tevbe, âyet : 37.

[6] Meselâ: Cazgirin pehlivanlara okudugu kurt duasindaki j «Besmele Ile çiktik meydana!.. Uymayin bir vakit kör seytana!.. Bu dünya kalmamistir Hazreti Süleymana!..> cümleleri seci'li sözlerdir.